

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

МАСЛОВА ЮЛІЯ ПЕТРІВНА

УДК 070.3:81'25:81'37:81'42

**ЛІНГВОКОГНІТИВНІ Й КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ
ВИМІРИ УКРАЇНСЬКОМОВНОГО ГАЗЕТНОГО ДИСКУРСУ
ВОЄННОГО ПЕРІОДУ**

Спеціальність 10.02.01– українська мова

Реферат

дисертації на здобуття наукового ступеня

доктора філологічних наук

Дрогобич – 2026

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі української мови та лінгводидактики Волинського національного університету імені Лесі Українки Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант – доктор філологічних наук, професор
КОСТУСЯК Наталія Миколаївна,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки,
завідувач кафедри – професор кафедри
української мови та лінгводидактики

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
ЗАВАЛЬНИК Інна Яківна,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського,
завідувач кафедри журналістики,
реклами та зв'язків з громадськістю

доктор філологічних наук, професор
НАВАЛЬНА Марина Іванівна,
Національний університет біоресурсів
та природокористування України,
професор кафедри журналістики та мовної комунікації

доктор філологічних наук, доцент
КИРИЛЮК Ольга Леонідівна,
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка,
завідувач кафедри української філології та журналістики

Захист відбудеться 24 квітня 2026 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 36.053.02 у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка за адресою: 82100, Львівська обл., м. Дрогобич, вул. Тараса Шевченка, 24, авд. 52.

Із дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка за адресою: 82100, Львівська обл., м. Дрогобич, вул. Лесі Українки, 2 та на офіційному сайті Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (<https://science.dspu.edu.ua/spec-rady/ukr-language/>).

Реферат розіслано 24 березня 2026 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат філологічних наук, доцент

Ірина ПАТЕН

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Сучасний воєнний контекст кардинально трансформує функційно-стилістичну парадигму українськомовної преси, інтенсифікуючи персуазивні, мобілізаційні та легітимні параметри масмедійної комунікації. Газетний дискурс у кризових умовах виконує роль провідного когнітивно-прагматичного інструмента, що вербалізує і документує колективний досвід та ініціює формування нових концептів, уможливаючи оперативну адаптацію суспільної свідомості до екстремальної реальності.

Актуальність дослідження зумовлена потребою ґрунтовного осмислення того, як медійне мовлення в кризовій ситуації конструює та інтенсифікує суспільні ментальні моделі збройного протистояння, інкорпорує когнітивні фрейми й ілокутивно спрямовані стратегії персуазії в динамічну мультикомпонентну семіодискурсну систему. У цьому контексті газетне мовлення завдяки регулярності публікацій, інституційній легітимності та жанровій різноманітності забезпечує унікальний і репрезентативний матеріал для філологічного аналізу мовних інновацій, концептуальних зрушень і стратегій персуазивного впливу, що визначають дискурсне конструювання воєнної реальності та скеровують рецепцію аудиторії. Мовні одиниці, візуально-семіотичні знаки й прагматики в таких текстах набувають стратегійної ваги, оскільки вони орієнтують інтерпретацію повідомлення, індукують афективні реакції, профілюють агентність учасників подій і регулюють інтерпретаційні матриці цільових аудиторій. В аналітично-комунікативному вимірі збройний конфлікт постає не лише геополітичним феноменом, а й масштабним семіотичним процесом, у якому медіа виконують роль когнітивного медіатора між подієвою реальністю та ментальними репрезентаціями соціуму. В українськомовних виданнях автори формують колективні моделі знань про ці події, інтегрують прецедентні сенси, активують культурні коди та конструюють дискурсну циркуляцію домінантних наративів, забезпечуючи їхню повторюваність, упізнаваність і переконливість. Наукова рефлексія корпусу газетних текстів має виразну евристичну та прикладну цінність, оскільки вона уможливує верифікацію механізмів дезінформаційного впливу, систематизацію етапів лінгвокреативних трансформацій, опис лексико-генетичних і прагматичних зрушень, а також фіксацію нових концептів та номінацій, що вже інтегровані в колективну пам'ять і визначають сучасні параметри мовної картини світу в умовах воєнного часу. Лінгвістична валідація когнітивно-дискурсних і комунікативно-прагматичних механізмів вербалізації та концептуалізації воєнної дійсності в українськомовній пресі зумовлює потребу системно описати, як лексико-семантичні інновації, фреймово-скриптові структури, метафоричне картографування, інтертекстуальність, наративні конфігурації, персуазивні стратегії й тактики, ілокутивні настанови, прагматики та мультимодальні маркери параметризують інтерпретацію повідомлення, моделюють рецептивні сценарії, індукують перлокутивні ефекти й регулюють семантико-аксіологічні виміри медійного тексту.

Теоретико-методологічну базу формують когнітивно-комунікативні інтерпретації дискурсу й тексту: синергетика текстотворення (А. Загнітко), когнітивно-прагматична модель мовленнєвого акту (І. Шевченко), соціолінгвальна параметризація масмедійного коду (К. Серажим), концептологічні засади лінгвокогнітивної репрезентації знання (О. Селіванова) і настанови сучасної української публіцистичної мови, релевантні для газетного мовлення (І. Завальнюк). Дискурсно-жанровий та стратегійно-прагматичний виміри удокладнено в працях із фреймування, ілокутивної організації і жанрової варіативності медіатексту (Ф. Бацевич, Л. Безугла, Н. Денисова, Г. Колесник, Т. Тишакова, Ю. Карпенко). Перлокутивні механізми впливу й маніпулятивні технології легітимації, мобілізації та солідаризації систематизують І. Фролова, Д. Сизонов і С. Рогач; інвективність і практики «мови ворожнечі» концептуалізують Л. Ажнюк та Н. Прищепа. Лексико-семантичну динаміку воєнного часу, зокрема неологізацію, термінологічну

стратифікацію, жаргонізацію та дериваційно-прагматичні інновації, репрезентують М. Навальна, О. Стишов, Ж. Колоїз, Л. Василенко, Л. Левченко, М. Степаненко, В. Максимчук, О. Кирилюк, Н. Костусяк. Мультимодальність, креолізацію та візуально-семіотичні ресурси медіадискурсу аналізують О. Антіпова, В. Шевченко, Т. Денисюк, О. Семотюк, а також К. Білик, Ю. Байло, Б. Борисенко. Закордонні студії поєднують когнітивно-дискурсну, соціокогнітивну та критично-дискурсну оптику з теорією agenda-setting і соціосеміотичними моделями мультимодальності; така інтеграція забезпечує системний аналіз фреймування, ідеологічного впливу та прагматичного моделювання воєнних наративів у транснаціональному медіапросторі.

Мета дисертації полягає у формуванні комплексної лінгвокогнітивної та комунікативно-прагматичної моделі українськомовного газетного дискурсу воєнного періоду, яка охоплює процесуальні, ситуативні й функційно-стилістичні параметри медіатексту; експлікує ментальні репрезентації фреймового типу та реконструює концептуальні структури з огляду на їхню гендерну й перлокутивну релевантність; систематизує лексичні інновації військової та медичної термінологіки, воєнних неологізмів, сленгу й модифікованих фразеологізмів; установлює інтенційну конфігурацію ілокутивних актів, визначає комунікативні стратегії, експресивні та візуально семіотичні засоби персуазії, а також когнітивні механізми маніпулятивного й переконувального впливу, окреслюючи кореляції між когнітивними параметрами тексту та його перлокутивною ефективністю в медіакомунікаційному просторі.

Задля досягнення сформульованої мети дисертації визначено такі **дослідницькі завдання**:

- 1) узагальнити концептуальні засади когнітивної та прагматичної лінгвістики для аналізу медіадискурсу як поліагентної комунікації;
- 2) окреслити процесуальні, ситуативні й функційно-стилістичні параметри українськомовного газетного тексту воєнного періоду в його комунікативному розгортанні;
- 3) систематизувати лексичні інновації як ресурси смислової комунікації;
- 4) експлікувати фреймові ментальні репрезентації та реконструювати концепти *війна, мир, чоловік, жінка* з огляду на їхню гендерну та перлокутивну значущість;
- 5) змоделювати інтенційну конфігурацію мовленнєвих актів, що демонструють комунікативний задум адресанта;
- 6) виокремити й класифікувати комунікативні стратегії, експресивні та візуально семіотичні маркери персуазії і визначити їхній емоційний вплив на реципієнта;
- 7) з'ясувати когнітивні алгоритми маніпуляції та переконування в межах критичного фреймового й соціокогнітивного аналізу воєнного медіапростору;
- 8) описати функціонування паремійних одиниць і зооморфної метафорики та оцінити їхній прагматичний ефект (інтенційність, імплікатурна насиченість, персуазивність);
- 9) мультимодально квантифікувати вплив візуально-знакових елементів (інфографіка, фотознімки, меми, карикатури) на емоційне сприйняття й персуазивність публікацій;
- 10) укласти лексикографійний реєстр неологізмів воєнного періоду, зафіксованих в українськомовному газетному дискурсі.

Об'єкт дослідження – українськомовний газетний дискурс воєнного періоду, концептуалізований як кросмодальний масмедійний текстовий масив, що актуалізує когнітивні, комунікативно-прагматичні та соціокультурні виміри.

Предмет наукового дослідження – когнітивно-дискурсні та комунікативно-прагматичні механізми конструювання українськомовного газетного дискурсу воєнного періоду, що охоплюють фреймово-семантичну конфігурацію ключових концептів, стратифікацію лексичних інновацій, комплекс ілокутивно-персуазивних стратегій і корелятивні залежності між текстовими параметрами та їхньою перлокутивною ефективністю.

Методологічну основу дисертації становить ієрархізована взаємоузгоджена система підходів: *описовий метод* дав змогу зафіксувати й параметризувати структурно-та лексико-стилістичні характеристики українськомовного гендерного дискурсу воєнного періоду; *теоретико-термінологічний аналіз* забезпечив уточнення поняттєво-категорійного апарату; за допомогою *структурно-функційного підходу* змодельовано процесуально-ситуативні умови генези медіатексту; використання *когнітивно-дискурсного й фреймово-семантичного аналізу* стало підґрунтям реконструювання ментальних репрезентацій та концептуальних структур; *лінгвопрагматичний метод* у поєднанні з *інтенційною інтерпретацією* вможливив відтворення конфігурації ілокутивних актів; *критичний дискурс-аналіз* у соціокогнітивній перспективі посприяв виявленню маніпулятивних та персуазивних стратегій; *лінгвостилістичний і прагматико-семіотичний аналізи*, доповнені мультимодальною аналітикою, дали змогу описати експресивні й візуально-знакові ресурси впливу. Методологічним інваріантом дослідження слугує концептуально формалізована модель стратегійного потенціалу дискурсу, подана у вигляді *інтегративної функційної конфігурації*, параметри якої визначено на основі верифікованих показників корпусного аналізу. Об'єднувальна функція моделі узагальнює їхній вплив і відтворює взаємодії між змінними, що забезпечує повторюваність аналітичних процедур і зіставність результатів у межах вибірки текстів. Застосовано *лексикографічний метод* із залученням елементів *контекстного аналізу*, який уможливив систематизацію, опис і тлумачення неологізмів воєнного періоду в їхніх семантичних та прагматичних репрезентаціях у газетному дискурсі. Додатково використано *метод кількісних підрахунків*, що забезпечив статистичне опрацювання фактичного матеріалу, виявлення частотних параметрів, динаміки вживання та взаємозв'язків між семантичними й комунікативно-прагматичними характеристиками лексичних інновацій.

Джерельний масив сформовано в межах газетного дискурсу, який розуміємо як регулярний потік текстів друкованих і мережових періодичних видань, що мають усталену редакційну політику, стабільну періодичність, суспільну легітимність й архівну доступність, а отже, забезпечують репрезентативність інформативних, інтерпретаційних і персуазивних практик масової комунікації. У сучасному медіалінгвістичному контексті газетний дискурс охоплює не лише друковані, а й електронні видання, які зберігають газетну форму комунікації – регулярність, публіцистичний стиль, орієнтацію на широку аудиторію та динаміку новинного потоку, що дає змогу трактувати їх як єдиний функційний простір реалізації публіцистичного мовлення. До корпусу залучено загальнонаціональні видання «День», «Україна молода», «Дзеркало тижня», офіційне друковане видання Верховної Ради України «Голос України», офіційне друковане видання Кабінету Міністрів України «Урядовий кур'єр», а також мережову платформу «Радіо Свобода» та ін., що репрезентують спектр від незалежної суспільно-політичної до інституційної журналістики. Регіональний сегмент репрезентовано газетами «Ратуша» (Львів), «Галичина» (Івано-Франківськ), «Слобідський край» (Харків), «Чорноморські новини» (Одеса), «Рівне вечірне» (Рівне), «Подільські вісті» (Хмельницький), «Волинь» (Луцьк), «Сіверщина» (Чернігів), «Свобода» (Тернопіль) та ін., що доповнює картотеку фактичного матеріалу, зокрема й зорієнтованого на локальні варіації дискурсних практик. Хронологічний діапазон 2014–2025 рр. охоплює фази гібридної та повномасштабної війни

Росії проти України, забезпечуючи можливість відстежити діахронну динаміку лексичних інновацій, когнітивних схем і прагматичних стратегій у газетних текстах воєнного періоду.

Наукова новизна дисертації. Уперше експліковано цілісну лінгвокогнітивну й комунікативно-прагматичну модель українськомовного газетного дискурсу воєнного періоду, що синтезує інструментарій когнітивної лінгвістики, теорії мовленнєвих актів, критичного дискурс-аналізу та соціокогнітивного підходу; систематизовано лексичні інновації воєнного медіапростору (військова й медична термінологіка, воєнні неологізми, сленг, модифіковані фразеологізми) за критерієм їхньої когнітивної і прагматичної релевантності, що уточнює механізми концептуальної інтеграції та семіотичної маркованості газетного тексту; розроблено типологію фреймових репрезентацій ключових концептів *війна, мир, чоловік, жінка* з огляду на гендерну диференціацію, перлокутивний потенціал й емоційну валентність; у цьому контексті запропоновано евристичне застосування полісемантичного прийому «шести капелюхів» Е. де Боно для когнітивного профілювання чоловічих образів, актуалізованих у газетних текстах воєнного періоду. Уточнено поняття мультимодальної персуазивності, описано трансформаційний ресурс експресивних, візуально-семіотичних і нарративних стратегій, що зумовлюють емоційний ефект залучення читацької аудиторії. Уперше комплексно й у проєкції на мультимодальність проаналізовано меми, карикатури, фотографійні зображення та інфографіки, інкорпоровані в газетному дискурсі воєнного періоду, та визначено їхні структурно-семіотичні параметри, інтермодальну кореляцію з вербальним компонентом і роль іконічних знаків у формуванні емоційно-переконувального ефекту. Розкрито когнітивні механізми гумористичної іронізації та візуальної драматизації, що активують процеси фреймового ресемантування, посилюють перлокутивну ефективність повідомлень, удокладнюють теорію мультимодальної персуазивності медіадискурсу й збагачують методологію критичного аналізу кризових комунікацій. На емпіричному матеріалі корпусу газетних текстів 2014–2025 рр. верифіковано когнітивні механізми маніпуляції та переконування у воєнному медіадискурсі (опрацьовано понад 3 тисячі повноформатних газетних публікацій, що відповідає приблизно 2 млн слововживань; такий обсяг забезпечує репрезентативність жанрово-тематичних зрізів, статистичну стійкість контекстних і метафоричних профілів та коректність інференцій у межах критеріальних тестів). Застосовано концептуально-формалізовану модель стратегійного потенціалу. Здобуті результати розширюють теоретичну базу когнітивної лінгвістики й прагматики масмедійної комунікації та можуть стати методологічною платформою для подальших досліджень кризових дискурсів.

Теоретичне значення роботи полягає в запровадженні інтегральної когнітивно-прагматичної моделі аналізу українськомовного газетного мовлення воєнного періоду, у межах якої узгоджено евристики когнітивної лінгвістики, теорії мовленнєвих актів, критичного та соціокогнітивного дискурс-аналізу й соціосеміотики мультимодальної комунікації; у концептуальному впорядкуванні та дефініюванні термінологійного апарату медіалінгвістики (газетне мовлення, фрейм, новинний скрипт, персуазивність, маніпуляція, мультимодальний медіатекст); у типологізації фреймових репрезентацій ядрових концептів з огляду на гендерну параметризацію та перлокутивну релевантність; у стандартизації корпусно орієнтованих процедур аотації фреймів, дискурсних маркерів і комунікативних стратегій, а також у методологічній уніфікації інструментів аналізу мемів, карикатур та інфографіки як семіотично різнорівневих компонентів медіатексту.

Практичне значення результатів роботи полягає у формуванні прикладного інструментарію для редакційної, експертної та освітньої роботи з воєнним медійним мовленням: окреслено репертуар дискурсних маркерів і нормативно-аналітичних настанов для медіамоніторингу та прагматичної експертизи; подано глосарій неологізмів воєнного

часу, корпус військової і медичної термінології та добірку трансформованих фразеологізмів із фаховими ремарками; запропоновано алгоритми риторико-семіотичного аналізу мультимодальних об'єктів і тренінгові модулі за евристикою «шести капелюхів» для редакцій та пресслужб; сформовано анотований корпус українськомовних газетних текстів 2014–2025 років і визначено траєкторії застосування результатів у фактчекінгу, кризових комунікаціях та прикладних студіях оброблення природної мови для автоматизованого виявлення фреймів, стратегій та емоційно-оцінної тональності; крім того, результати забезпечують методологічний ресурс для підготовки наукових праць і навчально-методичних матеріалів та для викладання когнітивної лінгвістики, психо- й медіалінгвістики, лінгвістичної прагматики, стратегійних комунікацій та політичної лінгвістики, а також підтримують розвиток дискурсології, критичного дискурс-аналізу, мультимодальної лінгвістики, лінгвістичної експертології, судової, корпусної і комп'ютерної лінгвістики.

Особистий внесок здобувача. У дисертації репрезентовано самостійно виконане наукове дослідження, у межах якого концептуалізовано проблемне поле, визначено мету й завдання, обґрунтовано методологічний дизайн, сформовано корпус українськомовних газетних текстів воєнного періоду та здійснено його системний лінгвокогнітивний і комунікативно-прагматичний аналіз. Особистий внесок охоплює розроблення операційної аналітичної моделі, добір релевантного інструментарію сучасної лінгвістики, інтерпретацію емпіричного матеріалу та формулювання висновків, узгоджених із поставленими завданнями. Залучені положення інших дослідників мають коректну інституційну атрибуцію й виконують аргументаційну функцію без підміни авторської концепції. Тематичні домінанти, ключові слова та зміст публікацій узгоджено з проблематикою дисертації, що додатково верифікує авторство отриманих наукових результатів.

Публікації. Основні результати дослідження викладено в 42 працях: 1 розділ у монографії, 18 статей у наукових фахових виданнях України, 12 у періодичних виданнях інших держав, 4 – у виданнях, проіндексованих у наукометричних базах Scopus та Web of Sciences, 7 у виданнях апробаційного характеру.

Апробація роботи. Окремі розділи й дисертацію загалом обговорено на засіданні кафедри української мови та лінгводидактики Волинського національного університету імені Лесі Українки, оприлюднено в доповідях на всеукраїнських і міжнародних конференціях: Міжнародній науково-практичній конференції «Прикладні лінгвістичні дослідження в умовах міжкультурної комунікації», що циклічно відбувається в Національному університеті «Острозька академія» (м. Острог, 10 квітня 2017 р., 19–20 квітня 2018 р., 19 квітня 2019 р., 10 квітня 2020 р., 14 квітня 2021 р., 7–8 квітня 2022 р., 27–28 квітня 2023 р., 18 квітня 2024 р., 3 квітня 2025 р.); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Лінгвокогнітивні та соціокультурні аспекти комунікації» (Національний університет «Острозька академія», м. Острог, 12 жовтня 2015 р., 18 жовтня 2018 р., 21 жовтня 2021 р., 27 жовтня 2022 р., 26 жовтня 2023 р., 25 жовтня 2024 р.); Всеукраїнській науковій інтернет-конференції «Ословлення простору у світлі сучасних філологічних наук» (м. Острог, 17 березня 2023 р. та 15 березня 2024 р.); на XVII Міжнародній науково-практичній конференції «Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття» (м. Одеса, 11–13 вересня 2024 р.); на Всеукраїнській онлайн-науково-практичній конференції «Українська мова в національному та світовому вимірах» (Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне, 29 травня 2025 р.); у докторських семінарах «Лінгвістика поза кордонами: Польща – Україна» (2025–2026 рр.) та ін.

Сукупна апробаційна база забезпечила належну фахову експертизу й багатоетапну верифікацію концептуально-методологічного апарату, процедур аналізу та інтерпретації

корпусних і дискурсних даних; за підсумками публічних обговорень та рецензентських зауваг уточнено дефініційне поле, конкретизовано інструментарій і перегруповано емпіричні спостереження, що індукувало конструктну узгодженість теоретичних висновків та їхню імплементацію у фінальну редакцію дисертації.

Структура дисертації вибудована відповідно до вимог академічного викладу та логіки наукового дослідження й поєднує передтекстові, основні та завершальні елементи в єдину наукову систему. Загальний обсяг дисертації становить 570 сторінок. Основний текст охоплює 441 сторінку й репрезентує вступ, чотири розділи з висновками до кожного розділу та загальні висновки. Список використаної літератури налічує 880 позицій, корпус джерел охоплює 90 позицій. Роботу доповнюють додатки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** окреслено актуальність вивчення українськомовного газетного дискурсу воєнного періоду як простору інтенсивного сенсотворення, де редакційні практики та дискурсні технології продукують моделі інтерпретації війни, колективні оцінки й поведінкові настанови; сформульовано мету та завдання, визначено об'єкт і предмет, описано методи, наукову новизну, теоретичну й практичну значущість, апробацію результатів та структуру роботи.

Перший розділ **«Когнітивний і прагматичний аналіз українськомовного газетного дискурсу»** охоплює сім підрозділів і формує теоретико-методологічний каркас дисертації: у ньому інтегровано когнітивно-дискурсну, прагмалінгвістичну, соціолінгвістичну та критично-дискурсну оптику, щоб описати газетний дискурс воєнної доби як інституційно регламентовану комунікативну діяльність, у якій інтенційність адресанта, інтерпретаційна активність адресата й жанрово-стильові конвенції новинного письма взаємодіють у межах ризик-комунікації та підвищеної нормативності.

У підрозділі 1.1 **«Проблема трактування дискурсу в сучасній лінгвістиці»** систематизовано поліпарадигмальні дефініції дискурсу, розмежовано текст як продукт і дискурс як процес, уточнено термінологійні кореляти *дискурс / мовлення / комунікативна подія / соціальна практика* та обґрунтовано когнітивно-прагматичний статус дискурсу як механізму сенсотворення; теоретичну основу цього підпункту репрезентовано в наукових студіях Т. ван Дейка, Н. Ферклафа, Р. Водак, М. Фуко, а також в українських концепціях дискурсу й медіамови Ф. Бацевича, К. Серажим, О. Селіванової, А. Загнітка, І. Шевченко, І. Ситник, І. Завальнюк, що дає змогу окреслити дискурс у координатах когніції, інтенційності, інституційності й соціокультурної детермінованості.

У підрозділі 1.2 **«Ситуативні детермінанти та процесуальна організація дискурсу»** експліковано дискурс як динамічну процесуальну взаємодію, що корелює із соціокультурним контекстом і залежить від когнітивних та прагматичних змінних. Описано параметри дискурсної події, які регулюють кодування й інтерпретацію повідомлення: канал і медійний формат, темпоральність, інституційну рамку, рольову конфігурацію учасників, пресупозиційний фонд, імплікатурні процедури, кооперативні максимуми та конвенційні практики комунікації (П. Грайс, С. Левінсон, Дж. Остін, Дж. Серль, Е. Гофман). Окреслено лінгвопрагматичну інтерпретацію стратегій мовленнєвої реалізації, зокрема механізмів досягнення комунікативних цілей через ілокутивну силу, інференційність та прагматичну релевантність висловлення. Уточнено вагому роль фонового знання, фреймів і концептуальних схем у структуруванні інформації та її рецепції в межах дискурсної спільноти. Висвітлено специфіку воєнного медіасередовища як режиму прискореної комунікації та підвищеної відповідальності: удокладнено модально-евіденційні засоби як маркери атрибуції та доказовості, а також

репрезентовано, як прагматична економія керує синтаксичною компресією та тематичною селекцією в газетному мовленні (Ф. Бацевич, К. Серажим, І. Завальнюк, М. Навальна, О. Кирилук).

У підрозділі 1.3 **«Газетний дискурс: комунікативно-прагматичний вимір»** визначено газетний дискурс як інституційний різновид масмедійної комунікації, у межах якого жанрові конвенції новини, репортажу й аналітики задають параметри адресованости, доказовости, інформативної релевантности та прагматичної відповідальности. Окреслено ключові функції газетного дискурсу (інформативну, персуазивну, аксіологічну, маніпулятивну й соціально-регулятивну) та подано їхню реалізацію через систему мовленнєвих стратегій і тактик, що моделюють соціальну реальність і формують суспільну свідомість (Т. ван Дейк, К. Серажим, Ф. Бацевич). Розкрито композиційно-макроструктурну організацію новинного тексту як когнітивно-навігаційний механізм: заголовковий комплекс, основний подієвий блок і фінальна інтерпретаційна рамка забезпечують оперативне декодування тематичної домінанти та керують траєкторією читання (Т. ван Дейк). Описано прагматичні процедури оптимізації сприйняття: контекстне маркування, тематичну селекцію, лексико-синтаксичну адаптацію, а також риторичні прийоми, що активують персуазивність і регулятивний потенціал повідомлення. Експліковано газетний дискурс як лінгвокогнітивний орієнтаційний простір, що поєднує вербальні та невербальні компоненти, формує когнітивну карту реципієнта й коригує його інтерпретаційні стратегії в умовах соціальних криз і воєнних реалій.

У підрозділі 1.4 **«Лінгвокогнітивна організація газетного дискурсу»** інтерпретовано газетне мовлення через фреймово-сценарний інструментарій: описано фрейми як структури знання, що зорганізують тематичні поля, та сценарії як когнітивні схеми подієвості, що стабілізують очікування адресата; окреслено роль регулярних колокацій, номінаційних ланцюгів, метафоричних і метонімічних перенесень у підтриманні передбачуваної інтерпретативности й експліковано, як такі когнітивні патерни корелюють із прагматичними цілями медіатексту (Ч. Філмор, Дж. Лакофф і М. Джонсон, Е. Рош, Ж. Фоконьє, Ж. Деріда, М. Фуко, О. Селіванова, І. Шевченко, А. Загнітко).

У підрозділі 1.5 **«Газетний дискурс як лінгвокогнітивне моделювання мовної картини світу»** окреслено газетний дискурс як інституційний медійний механізм когнітивного семіозису, що не лише інформує, а й системно конструє інтерпретаційні рамки реальности для аудиторії (Е. Сепір, Б. Ворф, Дж. Локк, Л. Вітгенштайн, М. Гайдеггер, Дж. Лакофф, М. Джонсон, А. Вежбицька, П. Екман, М. Мак-Комбс і Д. Шоу, Е. Саїд). Репрезентовано, як селекція та фокусування подій формують порядок денний та ієрархію соціально значущих сенсів; як лексико-стилістичний добір, оцінна валентність і тропейні структури спрямовують концептуалізацію та аксіологічне кодування повідомлень; як повторюваність і консолідація фреймів стабілізують колективні уявлення, підтримують стереотипні сценарії й унормовують інтерпретації. Окремо подано інтертекстуальність і діалогічність як засоби актуалізації фонового знання та підвищення аргументативної щільности, а також висвітлено дискурсне моделювання ідентичности через *символічні образи, наративи й рольові позиції* в період воєнної доби. Уточнено емоційно-персуазивний контур газетного мовлення: вербальні й візуальні ресурси індукують афективні реакції та регулюють перцепцію, водночас підтримуючи публічні дебати й трансляцію культурних цінностей.

У підрозділі 1.6 **«Функційно-стилістичні та комунікативні особливості українськомовного газетного тексту воєнного періоду»** окреслено функційно-стилістичний профіль воєнної преси як інституційно регламентованого різновиду медійного дискурсу з поліфункційною реєстровою організацією та міжстильовою

інтерференцією. Схарактеризовано синергію публіцистичного реєстру, що формує інформативно-нарративний каркас повідомлення, офіційно-ділового сегмента, який забезпечує протокольність, евіденційність і відповідальність висловлення, та художньо-риторичного компонента, що інтенсифікує образність, тропеїчність й аргументативну щільність; окремо подано контрольовану колоквіальність як дискурсний маркер адресованості масової аудиторії. Експресивність визначено як жанрово релевантну дискурсну категорію воєнного газетного мовлення, що працює в режимі «керованої емоційності» й узгоджує стандарти фактологічної вивіреності з персуазивним контуром медіатексту: оцінна валентність, метафоризація й риторичні фігури взаємодіють із механізмами інформаційної компресії (еліпсис, парцеляція, номінативні конструкції) та композиційною акцентуацією ключових сенсів. У підрозділі удокладнено стилістичні індикатори впливу на лексичному, синтаксичному й текстотвірному рівнях і встановлено їхню кореляцію зі стратегіями атракції, легітимації, мобілізації та солідаризації, релевантними для воєнного медіасередовища. Теоретичні засади аналізу співвіднесено з лінгвостилістичними й медіалінгвістичними студіями українського газетного тексту (А. Загнітко, О. Назаренко, В. Різун, К. Серажим, Л. Тишакова, М. Навальна, Н. Костусяк, І. Завальнюк) та прагматикою публіцистичного стилю з його підсиленою апелятивністю й усномовною орієнтацією (О. Пономарів).

У підрозділі 1.7 «**Інтертекстуальність у газетному дискурсі воєнної доби**» концептуалізовано інтертекстуальність як дискурсну категорію когнітивно-прагматичного порядку, що організовує текстові взаємозв'язки й водночас формує інтерпретаційні рамки воєнної події через апеляцію до прецедентних феноменів і колективної культурної пам'яті (Р. Барт, Ж. Женетт, Ю. Кристева, Р. Якобсон). Окреслено механізми текстової кореляції та способи інкорпорації «чужого слова» в українськомовний медійний простір, зокрема через цитати, алюзії, ремінісценції, паремії та референційні номінації (Ж. Колоїз, Н. Кондратенко, О. Селіванова; О. Ільченко, Т. Космеда, І. Завальнюк). Експліковано, що інтертекстуальність у воєнному газетному дискурсі не редуковано лише до цитатного введення фрагментів, вона виконує функцію когнітивно-семантичного оператора «подвійного прочитання»: прецедентні висловлення конденсують складні концепти, активують фонові знання реципієнта, знижують когнітивні витрати оброблення інформації та інтенсифікують аргументативну й емоційно-оцінну щільність повідомлення. Уточнено прагматичний статус інтертекстуальних маркерів як ресурсів персуазії та стратегійного впливу: *вони підтримують ідентифікаційні процеси, легітимують оцінки, нормують інтерпретації та консолідують національний нарратив у ситуації інформаційного протистояння*. Окремо схарактеризовано пресупозиційні умови ефективної інтертекстуальності: воєнний медіатекст апелює до *високої когнітивної компетенції адресата*, оскільки декодування алюзій, міфологем, архетипів і культурних референцій передбачає ерудованість реципієнта, асоціативне моделювання та інтеграцію повідомлення в ширший історико-культурний контекст.

У другому розділі «**Лексичні процеси в українськомовному газетному дискурсі воєнного періоду**» подано системний опис лексикогенези та лексико-семантичної динаміки воєнної доби, окреслено механізми актуалізації тематичних підсистем (військової, медичної, жаргонно-сленгової), а також схарактеризовано інноваційні номінаційні практики як інструменти когнітивної категоризації, аксіологічного кодування й персуазивного впливу в медіакомунікації (М. Навальна, О. Стишов, Ж. Колоїз, Л. Василенко, Л. Левченко, М. Степаненко).

У підрозділі 2.1 «**Військова лексика: експлікаційні механізми**» описано способи вербалізації мілітарного знання в публіцистичному реєстрі й уточнено ролі термінологізації, детермінологізації та метафоризації в конструюванні подієвих сценаріїв і образів учасників війни; наголошено, що мілітарні терміни в газетному мовленні не лише

номінують, а й організують повідомлення через типові колокаційні зв'язки та синтагматичні шаблони керування, які формують «мікросцени» дії (на кшталт утримання фронту чи розгортання наступу), де предикат виконує функцію активатора, а термін – семантичного «якоря», що прискорює наратив і стандартизує опис події. Окремо інтегровано тезу про динаміку оновлення словника війни: воєнний вокабуляр зазнає інтенсивної неологізації через термінологізацію, семантичне розширення й дериваційні моделі, забезпечуючи номінативну адекватність, когнітивну компресію та систематизацію досвіду війни; у воєнному газетному дискурсі це експліковано як системну термінологізацію / ретермінологізацію та реконтекстуалізацію спеціалізмів, коли вузькофахові одиниці на кшталт *БнЛА*, *FPV-дрон*, *ППО*, *ЗРК*, *ПРО*, *зенітно-ракетний комплекс «Patriot»*, *РЕБ*, *РЕР*, *радіолокаційна станція*, *РЛС*, *А-50*, *Ка-52*, *КАБ*, *вогневе ураження*, *ДРГ*, *ІПСО*, *БК*, *лінія зіткнення* тощо переходять у загальний реєстр і набувають стабілізованих визначень, колокацій і жанрових шаблонів уживання. У підрозділі також зафіксовано продуктивні словотвірні траєкторії воєнного лексикону (комполітичні структури, аббревіація, калькування, семантичне розширення та евфемізація), які посилюють дефініційну відтворюваність референта; закономірно домінують іменникові номінації з подальшою ад'ективацією, тоді як дієслівні формули стандартизують сценарні дії на зразок *перехопити ціль* чи *завдати удару*. У такій перспективі лексеми виконують водночас інформативну функцію (конденсація фактажу), атрактивну (імітація експертності в заголовковій зоні), стилетворчу (підтримка офіційно-публіцистичного тону) і маніпулятивну (фреймування події через вибір найменування), а уніфікаційний потенціал преси реалізує дефініювання та нормування типових сполук і розмежування терміна й жаргонізму (пор. *БнЛА* ↔ *пташка / мопед*), мінімізуючи неоднозначність у масовій комунікації. Узагальнено, що військовий сектор слугує системним «донором» неологізмів, а преса функціонує як майданчик їхньої публічної апробації та стандартизації через дефініювання, формування колокацій і жанрове закріплення, унаслідок чого військова лексика постає не лише інструментом точної номінації, а й регулятором інтерпретації: вона стандартизує опис події, формує ступінь оцінності та забезпечує керовану читабельність у кризових інформаційних умовах.

У підрозділі 2.2 **«Медична лексика: активізація в умовах війни»** схарактеризовано, як медична термінолексика у воєнному газетному дискурсі переходить із суто професійного реєстру в публіцистичну комунікацію, де вона виконує не лише номінативну, а й інтерпретаційно-аксіологічну функцію: через реконтекстуалізацію та часткову детермінологізацію такі одиниці кодуєть тілесний вимір війни, легітимують досвід травми й упорядковують його в наративних матрицях лікування та відновлення, задаючи читачеві когнітивні «опори» для осмислення подій. Підкреслено, що медичний словник інтенсивно структурує дискурсні сценарії травми й порятунку, де терміни входять у типові колокаційні ланцюги та формують мікросцени невідкладности, догляду й терапії, зокрема *евакуація поранених*, *польовий госпіталь*, *реанімація*, *операція*, *амуніція для медиків*, *парамедик*, *бойовий медик*, *контузія*, *гангрена*, *траншейна стопа*, *ампутація*, *протезування*, *реабілітація*, *психологічна травма*, *ПТСР*. Окремо увиразнено прагматичний вектор цієї лексики: вона підсилює епістемічну визначеність повідомлення (ефект фактологічної точности), водночас активує емпатійний режим читання та підтримує колективні настанови допомоги й солідаризації, оскільки номінації лікування та відновлення моделюють перспективу життєстійкості й соціальної підтримки в умовах війни.

У підрозділі 2.3 **«Воєнні неологізми як засіб увиразнення сучасної газетної мови»** описано, як воєнні неонімації інтенсифікують експресивність і смислову компресію публіцистичного мовлення та водночас слугують індикаторами динаміки лексикону в умовах війни: схарактеризовано типологічні різновиди новотворів і нових

значень (неологізація через словотвір, семантичне розширення, вторинна номінація, аббревіація і калькування), репрезентовано їхню дериваційну продуктивність у газетному заголовковому й новинному сегментах, а також окреслено оцінну валентність як здатність лексеми акумулювати позитивно / негативно марковані конотації в конкретних дискурсних умовах. У центрі аналізу перебувають дискурсні функції цих одиниць: вони виконують роль маркерів групової ідентифікації та опозиції «свій / чужий», стабілізують рамки легітимації оцінок і швидко конструюють когнітивні вузли нових соціокультурних сенсів, зокрема через жаргонізовані й іронійні найменування, евфемістичні заміщення та меметичні формули, що пришвидшують упізнавання подій і задають читачеві наперед налаштований інтерпретативний вектор; у такий спосіб воєнні неологізми функціують як компактні семіотичні сигнали колективного досвіду й конденсують нові смисли, переводячи їх у стійкі медійні практики, напр.: *бавовна*, *бавовнятко* (евфемізована номінація вибуху), *орки* (оцінно-демонійна номінація ворога), *рашист* (контамінація як інструмент ідеологічного маркування), *пункт незламності* (інституційно-символічна неонімація), *дрон-камікадзе* (комполит зі стійким сценарієм), *ухилес* у воєнному лексиконі (експресивна неонімація з інтерпретативно-оцінним потенціалом), *енергообстріл*, *енерготерор* (вербалізація подієвості воєнного буття), *м'ясний штурм* (калькована метафорична формула з високою аксіологічною насиченістю), *агресорка-сусідка* (іронійна неонімація агресора з гендерним маркером), *НЕлюд* (дегуманізована оцінна номінація ворога).

У підрозділі 2.4 «Когнітивно-прагматичні параметри військового сленгу» уточнено статус сленгових одиниць як субстандартних номінацій, що в медійному відтворенні функціують не лише як «лексика середовища», а як когнітивні інструменти категоризації воєнної дійсності й прагматичні оператори впливу на аудиторію: сленг маркує групову солідарність, забезпечує комунікативну економію та підсилює відчуття автентичності повідомлення, водночас кодує конспіративність, оцінність і внутрішньокорпоративні норми. Окреслено, що в заголовках і нарративних фрагментах сленг стабілізує «швидкі» фрейми інтерпретації, оскільки формує стислий семантичний «ярлик» для складних референтів та ситуацій: числові коди *двохсотий* і *трьохсотий* виконують евфемістично-операційну функцію, згортаючи інформацію про втрати й поранення до технізованого маркера та знижуючи афективне навантаження в рапортній комунікації; конспіративні перифрази на кшталт *коробочки*, *мішки* або ігрові метонімії на взірць *покемон*, *калашмат*, *Ксюха* демонструють механізми кодування озброєння та техніки, де метафоризація й антропонімізація одночасно спрощують обмін і зберігають внутрішньогрупову латентність значень. Окремо схарактеризовано аксіологічний потенціал сленгу: через оцінно марковані найменування він легітимізує позитивні наративи успіху й переваги (напр., *трофей* у сполучі *трофейна техніка* як маркер символічної перемоги) і паралельно продукує стигматизаційні соціотипи, що дисциплінують поведінку спільноти, зокрема *аватар* як пейоративний знак девіантної моделі. Підкреслено, що прецедентні й іронійні номінації на зразок *Буратіно* конструюють «м'який» осуд через культурну впізнаваність і гумористичний модус, поєднуючи психологічне розвантаження з нормативним сигналом. У підсумку підрозділ демонструє, що військовий сленг у газетному дискурсі воєнного періоду працює як багатофункційний ресурс: він уможливорює оперативність і зрозумілість повідомлень, підтримує внутрішньогрупову ідентичність, керує оцінюванням та перлокутивними ефектами й слугує важливим засобом вербалізації образу війни та її учасників у публічному просторі.

У підрозділі 2.5 «Трансформовані фразеологізми: лінгвокомунікативний вимір» описано, як воєнний газетний дискурс системно оновлює усталені фразеологізми через фразеологічну деривацію (заміна, редукція, додавання компонентів), контамінацію та прагматичне переакцентування, зберігаючи впізнаваний культурний «каркас», але

ремодулюючи сенс під актуальні комунікативні завдання. На прикладі *Обіцяного чекають Нроків* експліковано, що варіативний числовий компонент універсалізує модель очікування й інтенсифікує іронійно-критичну оцінність, а в *Партнерство як стратегія: один у полі не воїн?* питальна модальність перетворює сентенційність на мобілізаційний когнітивний тригер. Натомість *День – один у полі воїн!* демонструє антонімізувальну трансформацію (усунення частки *не*), що переводить узуальний скепсис у героїзаційний сценарій, тоді як *Хоча старий кінь борозни не псує, ниву оре дужий* ілюструє дериваційне «нарощування» – ефективний спосіб убудувати додатковий аргумент і переформатувати опозицію досвід/сила в умовах війни. Окремо зафіксовано інверсивні й заперечні модифікації як інструмент солідаризації та відповідальності, на кшталт *Наша хата не може бути скраю*, а також замінені трансформації з виразним критичним потенціалом, напр., *Кому війна, а кому нажива* і *Закон про мобілізацію – пряник ухлянтам, батіг для ЗСУ?*. Узагальнено, що такі модифікації підсилюють інтертекстуальність, активують культурну пам'ять і конденсують аргументацію, водночас конструюючи емоційність повідомлення до режиму «керovanого афекту» в умовах війни.

У третьому розділі «**Концептуалізація й гендерно маркована репрезентація війни в газетному дискурсі України**» описано когнітивно-прагматичні механізми фреймування воєнної реальності та подано модель дискурсної репрезентації ядрових концептів *війна/мир* і *жінка/чоловік* у їхній аксіологічній, наративній та ідентифікаційній проєкціях; окреслено, як газетне мовлення узгоджує подієву номінацію, оцінку валентність і рольові сценарії, формуючи стабілізовані інтерпретаційні рамки для аудиторії (О. Селіванова, Т. Вільчинська, О. Павлушенко, О. Бабакова).

У підрозділі 3.1 «**Вербалізація концептів *війна, мир, жінка, чоловік* у газетному дискурсі воєнного періоду**» подано фреймову сегментацію зазначених концептів і описано їхні домінантні слотні структури та семантико-прагматичні маркери, за допомогою яких медіатекст кодує опозиції *загроза/захист*, *утрати/відновлення*, *агресор/оборонець*, *вразливість/дієвість* і водночас нормує гендерні ролі в умовах війни. Концепт *війна* репрезентує сценарій подієвості з ядром насильства, ризику та руйнування, активуючи слоти *небезпека*, *фронт*, *утрати*, *спротив*, *ціна*, а їхній лексичний супровід формує концентровані оцінні траєкторії (*тривога*, *обстріли*, *окупація*, *руїни*, *небезпека*, *оборона*). Концепт *мир* структурує альтернативний фрейм, зорієнтований на безпеку й повернення до нормативності, із типовими слотами відновлення, стабілізація, майбутнє, справедливість, пам'ять (*відбудова*, *повернення*, *безпека*, *справедливий мир*, *після перемоги*). Концепти *жінка* та *чоловік* у воєнному медіамовленні набувають посиленої прагматичної зарядженості, оскільки видання не лише описують соціальні ролі, а й пропонують читачеві нормативні моделі поведінки; відповідно, жінка часто актуалізує фрейми турботи й стійкості з паралельним розширенням у бік агентності (*волонтерка*, *військовослужбовиця*, *медикиня*, *берегиня*, *мати*), тоді як чоловік активує фрейми захисту, обов'язку й відповідальності, але також проходить переозначення в напрямі партнерства та спільної участі в переживанні кризи (*захисник*, *воїн*, *батько*, *відповідальний громадянин*, *опора*). У такий спосіб номінативні поля цих концептів не зведені до нейтрального опису, а функціують як інструменти когнітивно-прагматичного впливу: вони конструюють спільний емоційно-оцінний простір через маркери інтенсивності й солідаризації (*ми*, *наші*, *разом*, *вистіймо*), задають інтерпретаційні рамки подій і спрямовують рецепцію в бік колективної відповідальності та морально санкційованих рішень.

У підрозділі 3.2 «**Заголовкова елоквенція гендерних концептів**» окреслено заголовок як позиційно-пресупозиційний вузол, де газетна номінація концентрує оцінку, темпоральну актуальність і прагматичну настанову; схарактеризовано тропеїчні й синтаксичні компресори заголовкового комплексу, які інтенсифікують атракцію, задають

фрейм читання та підсилюють перлокутивну дію гендерно маркованих повідомлень. Описано репертуар гендерних образів, що функціують як когнітивні прототипи й дискурсні ролі, через які заголовкові конструкції типізують соціальну поведінку в умовах війни. Чоловічий образ розгортається між нормативно-героїчним полюсом (*захисник, воїн, доброволець*) і делегітимованим полюсом девіантності, де оцінні номінації на кшталт *ухлянт, дезертир, СЗЧшник, боягуз, зрадник* задають санкційно-етичний модус і формують керований перлокутивний результат осуду. Проаналізовано іронійне фреймування заголовків, у яких *шлюб зі старшою жінкою з інвалідністю, одруження з матір'ю трьох дітей та вихід чоловіка в декрет* подано як прагматично зумовлені стратегії уникнення мобілізаційного тиску, а не як нормативні життєві траєкторії. Такий заголовковий вектор увиразнює делегітимацію інструменталізованих сімейних практик через експресивний синтаксис (окличність, еліпсис, контрастивні зіставлення), активує соціально-оцінні пресупозиції та спрямовує перлокутивний результат у бік публічного осуду й поляризації аудиторії. У воєнному газетному дискурсі сконструйовано також амбівалентну модель чоловічої ідентичності, пов'язану з діяльністю ТЦК: образ *течеківця, ТЦКашиника* поєднує соціально-регулятивну місію мобілізації з пейоративно маркованими семантико-прагматичними акцентами на зловживанні владою, порушенні дисципліни та дефіциті відповідальності, що заголовкова компресія й експресивна лексика підсилюють як керовану делегітимацію інституції в суспільній рецепції. Жіночий образ демонструє багатовекторність: збережено традиційні прототипи (*мати, берегиня, вдова, породілля, дружина, кохана, свекруха, теця, невістка*), але посилено й агентну модель активної участі, де заголовкові формули на кшталт *жінки на передовій, перша жінка-бригадний генерал, як мама трьох дітей стала командиром, жінка-снайперка стріляє влучно* конструюють суб'єктність дії та компетентності. Окремо описано експлікаційні стереотипізаційні практики, що підсилюють гендерну асиметрію: у жіночих номінаціях медіа частіше актуалізують естетичний профіль, зокрема через лексему *красуня*, тоді як у чоловічих – морально-правовий і дисциплінарний виміри. Загалом зафіксовано напругу між героїзацією і делегітимацією чоловічості та між традиційною турботливо-жертвовною матрицею і модерною агентністю жіночості, що підсилює фреймування соціальної реальності на рівні заголовка.

У підрозділі 3.3 «**Образ жінки: дискурсні моделі й аксіологічний вимір**» розгорнуто аналітичну матрицю, у межах якої медіадискурс конструює жіночу суб'єктність не як однорідну категорію, а як сукупність кількох репрезентаційних моделей, що корелюють із доміантними ціннісними сценаріями воєнного часу. Типологізація спирається на виявлення номінаційних рядів і стабілізованих атрибутивних ланцюгів, які програмують інтерпретацію адресата: для моделі жінки-воїнки характерні вербалізатори професійної компетентності й агентивності на кшталт *воячка, кулеметниця, сержантка, офіцерка, солдатка, захисниця, артилеристка, танкістка*; для моделі жінки-матері та опікунки актуалізовано номінації *мама, матуся, мати* й ціннісні предикати турботи та витривалості, напр., *робота + материнство + волонтерство*; для моделі жінки-активістки функціують ряди на кшталт *волонтерка, медикуня, активістка, ветеранка*, які підсилюють семантику відповідальності й соціальної корисності. Окремо окреслено наративні шаблони травматичного досвіду, де дискурс експлікує на перший план вразливість і страждання (*вдова, біженка, переселенка*), проте часто поєднує їх із семантикою моральної стійкості та мотивації через атрибутивні ланцюги на кшталт *сильна, незламна, витривала*. В аксіологічному ракурсі легітимація жіночої агентності розгортається через позитивно марковані доміантні гідності, відповідальності, жертвовності й професійності, тоді як конкурентну траєкторію формують дискурсні стратегії редукції до зовнішності й естетизації, у межах яких атрибути *гарна, чарівна, сексуальна* змішують фокус із дії та компетентнісного

профілю на тілесність, водночас нівелюючи суб'єктну перспективу. Унаслідок жіночі образи постають як поліцентричний конструкт, у якому дискурсні ціннісні модуси героїзації, емпатизації, патріотизму та (в окремих сегментах) об'єктивації перебувають у динамічній конкуренції і продукують амбівалентну, проте внутрішньо впорядковану картину жіночої присутності в публічному просторі.

У підрозділі 3.4 «Застосування методу “шести капелюхів” Едварда де Боно в дослідженні репрезентації чоловічих медійних образів» запропоновано аналітичну процедуру багаторакурсного прочитання медійних репрезентацій маскулінності, у межах якої метод «шести капелюхів» функціонує як евристика дисциплінованого структурування інтерпретацій і розмежування режимів аналізу: фактологічного, емоційного, критичного, оптимістичного, креативного та метакогнітивного. Зазначена матриця уможливило системне зіставлення оцінок, аргументів і семіотичних сигналів у висвітленні чоловічих ролей (захисник, командир, волонтер, рятувальник, цивільний) та конкретизує дискурсні індикатори героїзації, відповідальності й колективної солідаризації. Методологічно *білий капелюх* забезпечує фактологічно-квантитативний зріз (частотність і контекстна дистрибуція номінацій на кшталт герой, захисник, ухиянт), *червоний* фіксує емоційно-оцінні реакції та перлокутивні ефекти медіатексту, *чорний* корелює з критичним дискурс-аналізом і спрямовує деконструкцію ідеологем маскулінності (натуралізація мужності, сили, стриманості та стигматизація девіантних моделей), *жовтий* виявляє позитивно марковані аксіологічні доміанти (героїзм, самопожертва, резистентність) і відповідні лексико-стилістичні маркери, *зелений* ініціює пошук альтернативних наративів і мовних стратегій, що розширюють репертуар чоловічих ролей поза фреймом воїна (доглядальник, миротворець, батько, активіст, потерпілий), а *синій* організовує метадискурсний контроль процедури (добір корпусу, зіставлення інтерпретацій, узагальнення). Унаслідок експліковано збалансовану багатовимірну модель аналізу, яка поєднує когнітивно-лінгвістичні параметри із соціокультурною та гендерною проблематикою і демонструє, як медіамова водночас відтворює та модифікує стереотипні сценарії маскулінності в умовах війни.

У четвертому розділі «Комунікативні стратегії, експресивність і візуально-семіотичні засоби персуазії» репрезентовано мультимодально-інтегровану систему комунікативного впливу воєнного газетного дискурсу, у якій вербальні, текстово-композиційні та візуально-семіотичні ресурси діють синергійно й забезпечують адресатну релевантність і перлокутивну ефективність повідомлень. Окреслено стратегійний репертуар через комбінації епістемної та деонтичної модальностей, евіденційних маркерів, пресупозиційної компресії і директивних форматів, що задають інтерпретативні фрейми події та стабілізують оцінні матриці масової свідомості; описано експресивність як підсилювач персуазивного ефекту, що реалізує інтенсифікацію, емоційно-оцінну маркованість і риторичні фігури для налаштування аудиторії на задані аксіологічні орієнтири. Подано паремійні одиниці як культурні конденсатори з високою пресупозиційною щільністю й інтертекстуальною провідністю, а також зооморфну метафорику як механізм іншування та моделювання загрози, який забезпечує швидку категоризацію «свій / чужий» і мобілізаційний імпульс. Уточнено роль візуально-знакових елементів, мемів і карикатур як окремої лінії аргументації: вони працюють як інструменти когнітивної компресії й афективної регуляції, створюють індексальні та символічні підказки, підвищують помітність наративних вузлів і формують інтермодальну когезію між заголовком, вербальним блоком та ілюстрацією, розширюючи персуазивне поле медіатексту.

У підрозділі 4.1 «Лінгвістична репрезентація впливу кризових ситуацій на стратегійне мислення та мотивацію: воєнний контекст» окреслено кризу як прагматичний каталізатор інтенсифікації впливу та мовленнєвої економії: воєнний

медіаконтекст задає прискорені темпоральні режими, підвищує ціну хиби в повідомленні й унаслідок цього посилює нормативність доказовості та відповідальності. Подано параметри ризик-комунікації (невизначеність, дефіцит часу, конкуренція інтерпретацій, висока емоційна напруга), що спрямовують добір аргументативних ходів і стимулюють компактні формати подання (тезова організація, синтаксична компресія, пріоритизація ключових фактів). Окремо розгорнуто модально евіденційний контур кризового повідомлення, у межах якого епістемна модальність маркує ступінь упевненості та ймовірності, деонтичний компонент експлікує імперативи норми й дії, а евіденційність вказує на інституційну атрибуцію та верифікаційні підстави; сукупність цих сигналів узгоджує мотиваційний імпульс із вимогами публічної підзвітності й інституційної легітимації (П. Грайс, С. Левінсон, Дж. Остін, Дж. Серль, Е. Гофман, Ф. Бацевич, К. Серажим). Мовленнєва економія в кризовій комунікації не спрощує зміст, а перекодує його в структурно щільні формати, де мінімум вербальних сегментів забезпечує максимум прагматичної дієвості. Тезова організація та синтаксична компресія актуалізують «швидке читання» і водночас індукують відчуття терміновості, як-от *тривога, укриття, перевірка лише офіційних повідомлень*, де перелік формує інструктивний сценарій поведінки в умовах дефіциту часу. Пріоритизація фактів реалізує ієрархізацію змісту за критерієм ризику на кшталт *головне зараз безпека, деталі після перевірки*, що фіксує прагматичний пріоритет і запобігає інформаційному перевантаженню. Епістемна модальність маркує градуйовану впевненість і знижує ризик категорійної помилки, напр., *за попередніми даними є пошкодження; ймовірно, загроза зберігається*, де кваліфікатори сигналізують тимчасовість знання. Деонтична модальність конструює нормативно поведінковий каркас через директиви й заборони *залишайтеся в укриттях, не ігноруйте тривогу*, активуючи регулятивну функцію тексту. Евіденційність унормовує повідомлення як підзвітне та верифіковане *за даними ОВА, підтверджено ДСНС*, де інституційні номінації та предикати підтвердження кодують доказовість. Типовим є суміщення евіденційної рамки з директивним висновком *за офіційною інформацією загроза триває, тож варто залишатися в укритті*, де причиново-наслідковий місток переводить факт у норму дії, узгоджуючи мотиваційний імпульс із вимогами публічної відповідальності (*Закликаємо, почувши сигнал повітряної тривоги, негайно перейдіть в укриття і перебувайте там до сигналу: «Відбій повітряної тривоги!»*). У кризових контекстах газетний дискурс інтенсифікує вживання негативно маркованих лексем і слів-клейм, що виконують делегітимаційну й афективно мобілізаційну функції, зокрема спрямовані на деморалізацію супротивника й ескалацію емоційної напруги (*окупанти, загарбники, агресор, терористи, орда, нечисть, варвари*). Водночас мова медіа у воєнний час виявляє стратегійно орієнтовану пластичність, адже конструює консолідаційні сенси через повторювані ключові номінації та прості апелятивні заклики, а її стиль варіює відповідно до домінантних колективних настанов, набуваючи більш розлогої форми за оптимістичного фону та тяжіючи до лаконізму, коротких синтагм і повторів за песимістичного. У воєнний період медіадискурс жваво інтенсифікує метафоричне моделювання як інструмент когнітивного спрощення складних подій, конструювання колективної інтерпретації та мобілізації адресата на кшталт *війна – це хвороба, як чума; вірус війни: про що говорять українці*. Зокрема, репрезентація війни у фреймі хвороби або вірусу активує у свідомості реципієнтів асоціативні ланцюги соціальної патології та індукує уявлення про потребу символічного «лікування» чи «вакцинації», що посилює кризову семантику й спрямовує оцінну перспективу.

У підрозділі 4.2 «**Когнітивно-прагматичні комунікативні стратегії в газетному дискурсі воєнного періоду**» укладено репертуар стратегій і тактик (інформування, інтерпретація, оцінювання, заклик, попередження, викриття, меморіалізація) та подано їхню маркеризацію на лексичному, синтаксичному й композиційному рівнях: тематичні

рамки й заголовкові формули задають фокус, евіденційні та цитатні конструкції формують режим доказовості, директивні структури й деонтичні маркери активують спонукальність, а пресупозиційна компресія забезпечує швидку інференцію. Окреслено кореляцію стратегій із фреймами «загроза / захист», «утрата / стійкість», «спільнота / відповідальність», які організують подієвість у сценарні ланцюги та уніфікують оцінні матриці адресата (Т. ван Дейк, Н. Ферклаф, Р. Водак, Ч. Філмор, Дж. Лакофф, М. Джонсон, Ф. Бацевич). Емпіричний матеріал унаочнює цю системність через типові мовні реалізації, де інклюзивні формули самозахисту й солідаризації конструюють колективну ідентичність, як у газетних фрагментах *українці захищають свою територію від російської агресії* та *Чим зараз займаються українці? Вони захищають свою землю*, а також через розширення захисного сценарію до цивілізаційного масштабу у вислові *Україна знову захищає Європу від орд, що насуваються зі Сходу*, який переводить подієвість у площину макрофрейму «загроза / захист». Паралельно дискурс актуалізує легітимувальний режим, коли політико-правова та військова термінологія разом із суверенітетними категоріями кодифікує правомірність спротиву й забезпечує доказовий статус тверджень, що виразно простежуємо у формулі *Україна дає відсіч агресору і веде справедливу війну за відновлення своєї територіальної цілісності та збереження незалежності і суверенітету*, а також у нормативно інтертекстуальному покликанні *У нашій Конституції закріпленій стратегічний курс держави...*, де вказівка на джерело постає аргументом і стабілізує рамку спільнота = відповідальність. Режим викриття та антидезінформаційна корекція когнітивних моделей адресата інституціалізовано через евіденційні маркери й називання маніпуляції як об'єкта спростування, що концентровано репрезентовано у вислові *Центр протидії дезінформації попереджає про поширення фейку*, де поєднання офіційного суб'єкта, предиката попередження та лексеми *фейк* формує одночасно діагностичний і превентивний ефект. Меморіалізаційний і персоналізаційний вектори автори зреалізують через індивідуальні наративи з біографійною деталізацією та мейоративною характеристкою, як у фрагменті *захищаючи Україну... загинув... Олексій Борис* у поєднанні з етичними предикаціями на кшталт *вірним своїм принципам* і модусом майбутнього *він мріяв, будував плани на майбутнє*, що переводить подію з рівня статистики на рівень пережитого досвіду та підсилює емпатійну залученість у межах фрейму «втрата / стійкість». Водночас оцінний і мобілізаційний компоненти підтримує контрастивне аксіологічне фреймування, коли пресупозиція загрози поєднана з імперативністю й афективною валоризацією, як у синтагматичному зближенні *якщо не дамо їм відсічі, то вони просто нас знищуватимуть і серце виповнює гордість*, де емоційний ресурс підсилює перлокутивний потенціал без руйнування доказової модальності повідомлення. У проаналізованих текстах простежуємо взаємопосилювальну конфігурацію стратегій, що в інтеграції стабілізує інтерпретаційні фрейми, підсилює аксіологічні акценти й керує перлокутивним результатом, а для унаочнення цієї взаємодії запропоновано інтегративну функційну модель стратегійного потенціалу $SP=f(Sid+Sdel+Sleg+Sctr+Sper+Sarg+Sdis)$, яка виконує роль концептуального каркаса, придатного для подальшої операціоналізації без утрати якісної інтерпретації.

У підрозділі 4.3 «**Експресивність як домінантна ознака газетного дискурсу**» експресивність схарактеризовано у вимірі дискурсної категорії керування афективною залученістю за збереження доказовості: воєнна преса поєднує інформативний імператив із потребою мобілізації та солідаризації, тому інтенсифікація емоційності взаємодіє із жанровими конвенціями новини / репортажу й вимогами фактологічної вивіреності. Подано інструменти експресивізації (*оцінна лексика, градація, парцеляція, риторичні питання й фігури, ритмізація синтаксису*) та описано їхню персуазивну дію як механізм фокусування уваги, підсилення оцінки й керування інтерпретаційним горизонтом

(А. Загнітко, К. Серажим, І. Завальнюк, Ф. Бацевич). У воєнну добу без уміло застосованих емоційних механізмів не вдасться мотивувати респондентів до мобілізації, патріотизму, відваги й самопожертви, адже саме мотив визначає конфігурацію експресивних ресурсів і ступінь їхньої допустимої інтенсифікації в публічному мовленні. У цьому сенсі експресивність постає не просто елокуцією тексту, а технологією комунікативного впливу, оскільки що вагоміші суспільні завдання, то інтенсивніше залучення експресивних засобів у газетний дискурс, бо кожен акт персуазії підвищує ймовірність досягнення прагматичної мети, водночас утримуючи повідомлення в режимі верифікаційної відповідальності. Практично це означає, що автор добирає засоби не абстрактно, а з огляду на психологічний портрет цільової аудиторії, її потреби, страхи, очікування, поріг тривожности та готовности до дії, як-от *хлопці, не ховайтеся по корчах, ідіть служити, як мій син служив!* Одній групі ефективніше «працюють» короткі директиви й імперативні формули на кшталт *згуртуймося, підтримаймо, не відступаймо, допомагаймо*, іншій – афективно насичені номінації та епітетизація на зразок *незламні, мужні, самовіддані*, третій – раціоналізована аргументація, підсилена поміркованими інтенсифікаторами *вкрай важливо, принципово, життєво необхідно* і структурними маркерами доказовости *по-перше, зокрема, факт полягає в тому*. У типових мобілізаційних фрагментах поєднання емотивної лексики із сугестивними стратегіями та риторичними прийомами дає синергійний ефект, коли оцінні номінації конструюють аксіологічний контур, імперативи активують поведінковий сценарій, а ритмізація синтаксису забезпечує меморію повідомлення. Звідси регулярні моделі градації і нашарування, зокрема переліки на взірць *заради правди, волі, гідности, майбутнього*, парцеляція як спосіб нарощення напруги на кшталт *Тримаймося. Працюймо. Домагаймо.*, анафоричні повтори на зразок *Ми вистоїмо. Ми переможемо. Ми відбудуємо.*, риторичні питання як механізм інтерпеляції на кшталт *Хто, як не ми? А хто, як не я? Хто, як не ти? Коли, як не тепер?*, а також контрастивні опозиції, як-от страх і дія, зневіра і відповідальність, що звужують інтерпретаційний горизонт до ціннісно бажаного читання, напр., *Професор-воїн. Микола Лазарович: Мусимо боротися, бо інакше вся Україна перетвориться на Бучу; навіть якщо все навколо у вогні, ми маємо вірити у перемогу*. Важливим параметром слугує жанрова кореляція, адже в новині експресивність зазвичай сфокусована в заголовковому комплексі та цитатних рамках, у репортажі – в описових деталях і ритмічних сегментаціях, у колонці – в образних тропях й інтонаційній розкутості, однак завжди експресивізація має зберігати баланс із фактологічною вивіреністю, щоб афект не «вимикав» довіри.

У підрозділі 4.4 «**Мовні засоби вираження емоцій на позначення ворога**» окреслено емоційно-оцінні доміанти номінації противника й описано механізми інвективізації та дегуманізації як складники аксіологічного фреймування, що функціює в межах етичних і правових регуляторів публічного мовлення. Доведено, що негативну оцінку сфокусовано та дискурсно зорієнтовано через *епітетизацію, метафоризацію, узагальнювальні найменування, номінативні ланцюги й цитатні рамки*, які водночас легітимізують оцінку й забезпечують інституційну атрибуцію, розмежовуючи авторську позицію та відтворений колективний голос; у такому режимі опозиція *свій / чужий* працює як інструмент швидкої соціальної категоризації та мобілізації (Л. Ажнюк, Н. Прищепа, Д. Сизонов, І. Фролова). Увагу зосереджено на тому, що газетне мовлення інтенсифікує афективний компонент через імперативно-екскламаційні структури, де вигуки й вокативні формули *агов, гей, геть* виконують роль прагматичних тригерів: вони привертають увагу, індукують емоційну напругу й задають директивний режим, а повтори та ритмізовані окличні ряди конструюють ефект скандування та підвищують сугестивну силу висловлення. Розгорнуто описано, як пейоративні звертання й оцінні номінації формують номінативні ланцюги дегуманізації, що рухаються від узагальнювальних

інвектив на кшталт *покидьки, біомаса, нелюди* до метафоричних класифікаторів, які переводять противника в нижчий онтологічний реєстр і фіксують моральну дихотомію «людське / нелюдське», а зооморфні та натуралістичні моделі додатково стабілізують ці образи завдяки високій емоційній провідності одиниць на взірць *скотина, собаки, саранча*. Виокремлено неологізаційні механізми когнітивної компресії, зокрема контамінації та композити на зразок *рашисти, путлер, путлерюгенд, бульбофюрер, свинособаки*, які конденсують осуд у компактні ярлики, легко входять у серійні номінативні ряди та швидко акумулюють колективний афект. Експліковано також, що експресивізація корелює з тактиками викриття та позбавлення легітимності, коли узагальнювальні найменування й аксіологічні предикати на кшталт *бреше, безчинствує, харчується війною, прикривається миром* формують інтерпретаційний каркас, а цитатні рамки та маркери інституційної атрибуції *скандували, кричали, закликали* водночас легітимізують негативну оцінку й дисциплінують її, зберігаючи дискурсну відповідальність. Уточнено, що лексико-семантичні опозиції та моральні дихотомії «норма / антинорма», «людське / нелюдське» стабілізують оцінні матриці суспільної свідомості й переводять індивідуальне обурення в режим колективної солідарності, а гасла функціують як дискурсні прапори, що одночасно актуалізують оцінку, настанову й спільнотну ідентифікацію, забезпечуючи швидке відтворення в публічному просторі, зокрема *Слава Україні! – Героям слава!, Україна понад усе!, Орків геть!, Путін, руки геть від України*.

У підрозділі 4.5 «**Паремійні одиниці: прагматичний ефект**» паремійні та прецедентні висловлення подано як інтертекстуальні оператори когнітивної економії та культурної легітимації, оскільки вони конденсують причиново-наслідкові схеми, активують фонові знання й забезпечують високу аргументативну щільність без потреби розгортати повний доказовий ланцюг. У цьому вимірі паремійні формули виконують роль нормувальних «рамочок», що дисциплінують оцінку, уніфікують інтерпретацію та підсилюють солідаризаційний ефект завдяки колективно диференційованим сценаріям і культурним матрицям, які адресат розпізнає як загальновідомі й тому апріорно легітимні (Я. Баран, І. Голубовська, О. Дуденко, В. Жайворонок, В. Калашник, Ж. Колоїз, В. Кононенко, О. Селіванова, Л. Скрипник, Н. Слухай, В. Ужченко, Б. Юськів). Репрезентовано паремійний комплекс «війна / мир», у межах якого формули *на війні як на війні, війна війною, війна не все стихає, мир не за будь-яку ціну* функціують як сценарні матриці: вони задають межі легітимного, програмують читання події в координатах потреби, відповідальності та моральної межі й у такий спосіб артикуляційно моделюють вибір у ситуації ризику. Окремо виокремлено кластер «дім / хата» як дискурсивний маркер безпеки, автономності та громадянської позиції, де паремії *у гостях добре, а вдома краще, мій дім – моя фортеця, у своїй хаті своя правда, вдома і стіни допомагають* стабілізують уявлення про приватний простір як про осередок нормальності, натомість полемічні й трансформовані реалізації цієї формули *моя хата скраю першим ворога стрічаю* інвертують семантику відстороненості в семантику відповідальності й фронтірної солідарності, тим самим перетворюючи «домашній» фрейм на модель активної громадянської участі. Показано, що паремійні моделі ворога, зокрема *вовк в овечій шкурі та ворог іде туди, де тонко*, працюють як інструменти фреймування загрози та мобілізації пильності, бо вони компактно задають сценарій прихованого ризику, маркують вразливі ділянки й підказують нормативну реакцію у вигляді готової інтерпретації. Описано також сегмент волі як аксіологічний код стійкості, де формули *нема гіршої долі, як жити без волі та прецедентна рамка кайдани порвіте* актуалізують ціннісну вертикаль свободи, легітимують опір і стабілізують наратив витривалості. Додатково зазначено, що паремійні формули соціальних ролей, зокрема *чоловіка-воїна, як-от поганий той солдат, сказав А – кажи Б, народився у сорочці,*

функціують у ролі нормативно-мотиваційних шаблонів: вони задають очікувані моделі поведінки, кодифікують імператив відповідальности й переводять індивідуальну дію в площину колективно санкційованої норми, унаслідок чого воєнний газетний дискурс підсилює легітимацію сценаріїв стійкості та обов'язку.

У підрозділі 4.6 «**Репрезентація зооморфної метафори**» зооморфізацію окреслено як інструмент аксіологічного фреймування й емоційної поляризації, що забезпечує категоризаційне скорочення складних подій до впізнаваних сценаріїв загрози, агресії, підступности або сили, витривалости, унаслідок чого газетне повідомлення пришвидшує інференцію та активує готові оцінні матриці адресата (Т. Єщенко, Ю. Карпенко, О. Крижко, О. Лазер-Паньків, Л. Федорова). У цій перспективі подано типові метафоричні проєкції та описано їхні функції в іншуванні противника, інтенсифікації мобілізаційного імпульсу та структуруванні моральної опозиції «норма / антинорма» з опертям на засади когнітивної семантики й фреймової організації досвіду. За функційним характером зооморфна метафора у воєнному газетному дискурсі актуалізує кілька продуктивних контекстів, у яких журналістика посилює оцінність, компресує аргументацію й забезпечує швидку категоризацію «свій / чужий» через прототипні ознаки та культурно закріплені асоціативні ланцюги. Центральним постає тип «Назва тварини», коли зоометафори позначають людину, спільноту, країну або явище внаслідок приписування поведінкових, характерологічних чи візуально етологічних рис тварини, формуючи зневажливі або героїзаційні образи, які легко декодує масова аудиторія, напр., у номінаціях *бункерний щур*, *пацюки з Кремля*, *свиняча неохайність*, *лисяча підступність*, *мишача нікчемність*, *ведмежа грубість*, *бегемоти* як маркер масивности й агресивности або *донбаський кінь* як політико іронійна номінація. У цьому ж полі функціює зоонімна фразеологія та її трансформації, що продукують високий пресупозиційний ефект і підсилюють готову оцінку через стереотипні мовні формули, як у висловах *вовк в овечій шкурі*, *показати зуби*, *кіт у мішку*, *тягти kota за хвіст*, *лити крокодилачі сльози*. Орнітонімічні зоометафори структурують образи через культурні коди висоти, чести, вольности або хижацтва, небезпеки, псевдомиру, унаслідок чого газетне мовлення конструює як персональні героїзаційні профілі, так і негативно марковані ідеологічні типи на кшталт *сокіл-льотчик*, *позивний Орел*, *голуби-псевдоміротворці*, *яструби війни*, *проросійські орлята*, *сіра ворона війни*. Іхтіонімічні метафори, хоч і менш частотні, задають риторичну оптику конкуренції, контролю та професійної хижости, зокрема у формулі *акули пера* або в приповідці *щука в річці, щоб карась не дрімав*, завдяки чому складні суспільні ситуації набувають прозорої алегорійности. Номінації плазунів, земноводних і моллюсків активують сценарії прихованої загрози, отруйности та підступу, формуючи образ повзучого ворога й латентної небезпеки, як у маркерах *гади* або в прогнозі *гадюка відродиться й приповзе*, а також у моделях *змія*, *крокодил*, *ящірка* як прототипах непомітного ураження, разом із семіотичним перенесенням на техніку у формулі *рептилія в металі*. Ентомологічні зоометафори працюють полюсно, бо в позитивній зоні індексують працьовитість і самоорганізацію, зокрема у порівнянні *україниці*, *як ті бджоли* та символіці *вулика* (образі спільнотної стійкості), а в негативній кодуєть масовість, паразитизм і руйнівне вторгнення, приміром у моделі *росіяни як саранча* або інвективі *вусатий тарган*, що дає змогу дискурсові оперативно конструювати групові оцінки й мобілізаційні настанови. Мітичні та доісторичні назви тварин інтенсифікують гіперболізацію загрози й демонізацію опонента через архетипні культурні моделі, як у формулах *московський дракон*, *кремлівський монстр*, *кривавий циклон*, *російський динозавр із мікроскопічним мозком*. Окремий підтип формують метафори частин тіла тварин, що підсилюють агресивно оцінну семантику через метонімічне винесення атрибутів хижацтва на політичні суб'єкти та явища, маркуючи насильство, хватку й загарбницьку інтенцію, як у сполуках *пазурі імперіалізму*, *криваві щупальця*, *чорне крило*

війни, зуби й кігті, що надламалися, морда путіна або кінська морда як грубо інвективний маркер. Тип «Житло тварин», репрезентований лексемами *кубло, лігво, нора*, функціює семіотикою антипростору, де ворог постає як звір, що приховує злочинні практики, а локалізація в кублі, лігві чи норі підсилює прагматику викриття та легітимацію знищення ворожих осередків у формулах *знищити кубла Шахідів, лігво окупантів, добити ворога в норі*. Дієслівно динамічні зоометафори моделюють поведінку як інстинктивну й конфліктну, переводячи геополітичні процеси в площину зрозумілих етологічних сценаріїв на кшталт *озвірити, шкірити зуби, плести павутину брехні, скалити зуби*, а метафори тваринної звуковимови підкреслюють некерованість, примітивізацію або агресивний резонанс події та голосу пропаганди у дієсловах *гарчати, ревити, мекати*. Метафорика полювання та ловлі конструює війну й інформаційне протистояння як ситуацію пастки й контрпастки, де ключовими стають підступ, маніпуляція та самозахист, що експлікують формули *заманити в пастку, капкан, спіймати на гачок, проковтнути наживку* й уможливають компактне моделювання причиново-наслідкових схем і прагматичних ризиків для реципієнта.

У підрозділі 4.7 «**Персуазивність газетного дискурсу сучасної України воєнної доби**» персуазивність інтерпретовано як інтегральний ефект взаємодії аргументації, оцінки, наративу та модально евіденційних сигналів, унаслідок чого медіатекст синхронізує три взаємопов'язані функції, формує довіру, задає інтерпретаційні рамки й спонукає до дії через керовану емоційність і підзвітну доказовість. У цьому контексті механізми індукції довіри спираються на маркери інституційної атрибуції, цитатну рамку та фактографічну організацію викладу, бо саме вони посилюють епістемну легітимацію повідомлення через інституційний авторитет і прозорість підстав, порівняймо: *зазначили у міністерстві й за даними ОВА*, а також через числові конкретизатори, які продукують ефект об'єктивності, як у фрагментах *понад 60 тисяч жінок і 42 тисячі військовослужбовців*. Механізми спонукання найвиразніше корелюють із директивною граматикою деонтичного модусу, коли оцінний компонент переходить у нормативний припис й активує імперативну інтонацію, що фіксують формули *затягте та хай ідуть чоловіки захищати Батьківщину*. Механізми підтримки колективних настанов актуалізують солідаризаційні індекси, які зникають адресата зі спільнотою, нормують мі-перспективу й стабілізують колективну ідентичність, як у конструкціях *ми уже сильні та наша нація єдина*, тоді як епітетизація кристалізує позитивний груповий автопортрет і підтримує наратив стійкості, порівняймо: *незламні українці та волелюбна нація*. Унаслідок медіатекст конструює керовану персуазивну конфігурацію, у якій доказовість не нівелює емоційність, а дисциплінує її, забезпечуючи інтерпретаційну керованість, довіру та готовність реципієнта прийняти запропоновану поведінкову й ціннісну програму (Т. ван Дейк, Р. Водак, М. Джонсон, Р. Ентман, Ш. Ієнгар, Дж. Лакофф, В. Манн, Л. Ольбрехт-Титека, Х. Перельман, С. Томпсон, С. Тулмін, Н. Ферклаф, Ч. Філмор, Ф. Бацевич, В. Скрябіна).

У підрозділі 4.8 «**Уплив візуально-знакових елементів на емоційне сприйняття**» подано візуальні компоненти як інтермодальні підсилювачі доказовості й афективності: кадрування, ракурс, контрасти, інфографічні виділення й підписи структурують увагу, редукують когнітивні витрати на оброблення фактів і водночас підсилюють емоційний відгук. Описано, як взаємодія зображення із заголовком і лідами формує «швидкі» інференції та стабілізує фрейм події, а інфографіка підвищує переконливість через ефект візуальної верифікації (Р. Арнгейм, Р. Барт, С. Кард, У. Еко, М. Ліма, Дж. Маккінлі, Е. Сепір, Ф. де Соссюр, Б. Шнайдерман, В. Шевченко). Зокрема, картографічні візуалізації бойової динаміки й інфографічні зведення функціують як механізми оперативної орієнтації, оскільки вони ретранслюють багатовимірні події дані в компактний знаковий код, який реципієнт декодує майже автоматично: колірні шкали та

пиктограми забезпечують миттєве розпізнавання зон загрози, напрямів руху й інтенсивності подій, а просторове групування маркерів формує гештальт цілісної ситуації. Напр., червона заливка або щільне штрихування часто сигналізує високий рівень небезпеки чи концентрацію бойової активності, сині/зелені сегменти позначають контрольовані або відносно безпечні зони, стрілки різної товщини маркують вектор і масштаб просування, а пиктограми на зразок *ракета, вибух, танк, щит* виконують роль індикаторів події, що ніби «загортають» складну фактологію до впізнаваних сценаріїв ураження, оборони, наступу або евакуації. Підпис й умовні позначення до візуалізації виконують метамовну функцію: вони нормують читання знаків і підсилюють інституційну атрибуцію, коли вказують джерело даних або спосіб їхньої верифікації через формули на кшталт *за даними офіційних зведень, підтверджено, зафіксовано*, що скеровує інтерпретацію і знижує простір для довільних інференцій. Заголовки й підзаголовки-анонси задають інтерпретаційний вектор, поєднуючи фактографію з емоційною актуалізацією ризику: короткі номінації події та темпоральні маркери, як-от *станом на сьогодні, за добу, упродовж тижня* підвищують відчуття актуальності й терміновості, а модально-евіденційні сигнали на кшталт *імовірно, можливо, попередньо* або навпаки *підтверджено* узгоджують ступінь упевненості. У структурі інфографічних зведень додатково працює числова компресія: цифри, відсоткові співвідношення, шкали приросту/спаду та діаграмні «стовпці» забезпечують ефект об'єктивованості, напр., *понад 100, мінус 30%, зростання на 15%*, а також дають змогу порівняти динаміку без розгортання довгого пояснювального тексту. Візуально-знакові ресурси виконують не допоміжну, а самостійну семіотичну функцію: вони підсилюють атрибуцію фактів через ефект візуальної верифікації (коли «бачення» події репрезентовано як еквівалент доказу), конструюють емоційність композиційними механізмами візуалізації та забезпечують керовану персуазивність полікодового повідомлення.

У підрозділі 4.9 «**Використання мемів та карикатур у газетному дискурсі воєнного періоду**» описано меми й карикатури як мультимодальні одиниці прискореної інтерпретації, що поєднують іконічний код, вербальну рамку та інтертекстуальні алузії. Подано їхні прагматичні функції (*сатиризація, демітологізація, психологічна релаксація, солідаризація, стигматизація загрози*) й окреслено критерії аналітичного опису в термінах соціосеміотики та когнітивної прагматики: тип коду (іконічний / індексальний / символічний), інтермодальна когезія, пресупозиційний фонд, фреймова проєкція, очікуваний перлокутивний ефект (Н. Роукс, Д. Дьюї, Р. Докінз, Е. Ель-Рефаї, Л. Шіфман, Ч. Пірс, О. Дзюбіна, Ж. Денисюк). У воєнному газетному дискурсі меми й карикатури постають як мультимодальні когнітивно-прагматичні механізми персуазії, що інтегрують іконічний код, вербальну рамку та інтертекстуальні алузії в єдиний полікодовий комплекс. Вони інтенсифікують афективний резонанс і водночас оптимізують когнітивне опрацювання повідомлення завдяки семіотичній наочності та високій семантичній компресії: мінімальний обсяг вербального матеріалу активує розгорнуті пресупозиційні фони, фреймові проєкції та культурно закріплені сценарії, що забезпечує швидке декодування й прогнозовану інференцію. Через це такі тексти ефективно консолідує аудиторію, підтримують механізми колективної ідентифікації, стабілізують інтерпретаційні рамки подієвості й уможливають критичне осмислення реальності в режимі прискореної рецепції. Персуазивний потенціал цих одиниць зумовлює синергія риторичної загостреності та прагматичної керованості оцінки: вони продукують соціально значущі сенси, індукують нормативно-аксіологічні реакції та спрямовують перлокутивний ефект у бік підтримки стійкості, відповідальності й спільнотної згуртованості в умовах високої інформаційної турбулентності.

ВИСНОВКИ

Українськомовний газетний дискурс воєнного періоду – динамічна когнітивно-прагматична система, у якій лексичні, риторичні та візуально-семіотичні засоби функціують синергійно, забезпечуючи не лише інформування, а й моделювання колективних інтерпретаційних рамок і стабілізацію оцінних матриць суспільної свідомості. Запропонована в дослідженні інтегральна модель поєднує інструментарій когнітивної семантики, теорії мовленнєвих актів, критичного й соціокогнітивного дискурсного аналізу та візуальної семіотики, що дає підстави перейти від дескрипції ізольованих мовних явищ до пояснення їхньої скоординованої взаємодії в мультимодальному тексті війни. Дискурс – процесуально зумовлений багаторівневий комунікативний феномен, інтерпретація якого інтегрує когнітивно-прагматичний і соціокомунікативний підходи. Ситуативні параметри регулюють ілокутивну мету, жанрові конвенції та модально-евіденційні рамки. Газетний дискурс – інституційний медіареєстр, у якому стратегійні настанови інформування, легітимації, мобілізації та солідаризації зреалізовано через стандарти новинного подання в синергії з експресивно-оцінними ресурсами. Його лінгвокогнітивна структура охоплює фрейми, сценарії та концептуальні метафори, що опосередковують категоризацію подій і керують інтерпретаційними процедурами реципієнта (референційне кодування, пресупозиційна компресія, інтертекстуальна пам'ять). Газетний дискурс не лише віддзеркалює соціальну реальність, а й конструює її через вербальні й мультимодальні коди, формуючи методологічне підґрунтя для подальшого корпусного аналізу лексичних інновацій, концептуальних репрезентацій і персуазивних стратегій у матеріалі воєнного часу. Стилїстичний профіль воєнного газетного дискурсу експресивно насичений: заголовкова елоквенція спирається на синтаксичну компресію (*номінативні конструкції, еліпсис, парцеляція*) й активне використання інтенсифікаторів та оцінних лексем. У текстах системно функціують модальні оператори й евіденційні маркери, які стабілізують інтерпретаційні фрейми, підвищують керованість рецепції та забезпечують перлокутивну результативність повідомлення. Інтертекстуальність у воєнному газетному дискурсі постає як поліструктурована мережа прямих та опосередкованих запозичень, що охоплює офіційні цитати, алюзії на класичну літературу й історичні топоси, прецедентні вислови, паремії та меми. Зазначені маркери функціують як когнітивно-семантичні активатори, ініціюють роботу інтертекстуальної пам'яті реципієнта, підсилюють евіденційний ефект і забезпечують багаторівневу інтерпретацію повідомлення з ефектом подвійного кодування.

Воєнний час спричиняє інтенсивну рекатегоризацію, термінологізацію і неологізацію та активізує активне використання в публічній комунікації військового й медичного вокабуляру. Класифікація мовних одиниць (військова й медична лексика, неологізми, воєнний сленг, трансформовані фразеологізми) відповідає дериваційним і прагматичним параметрам функціонування в медіа, уможлиблює розкрити механізми концептуальної інтеграції та семіотичної маркованості газетного тексту. У газетному дискурсі відбулася прискорена термінологізація та кросдисциплінарна транспозиція спеціалізмів: медичний лексикон системно входить до новинного реєстру не лише як довідкова інформація, а й інструмент евіденційної конкретизації та етичної аргументації, що посилює довіру й формує рамку невідкладності дії. На рівні інтерференції військово-медичного субдискурсу з публіцистичним засвідчено функціонування спеціальних номінацій як евіденційних «сигнатур» кризової комунікації. Мовні одиниці конденсують фахове знання до медійно читабельних формул, підсилюючи персуазивний ефект газетного дискурсу. Лексичні інновації підтримано експресивним шаром: авторські неологізми індексують ідеологічне оцінювання та керують емотивною рецепцією читача. Воєнний сленг у досліджуваному корпусі виконує індексальну функцію групової

належності, функцію емоційної розрядки в умовах стресу та перлокутивно-підсилювальну функцію через експресивні номінації та метафоризацію. Сленгізми конденсують складні тактико-технічні реалії до інтуїтивно читабельних знаків, підвищуючи емоційну валентність повідомлення та його впізнаваність у масовому регістрі; водночас їхня словотвірна гнучкість (скорочення, афіксація та ін.) забезпечує оперативність польової комунікації та адаптивність до жанрових вимог новин і репортажу. Трансформовані фразеологізми підсилюють заголовкову атрактивність і запускають механізми інтертекстуального резонансу завдяки поєднанню традиційної форми з новим оцінним змістом.

Вербалізація базових концептів *війна / мир* і гендерно маркованих *жінка / чоловік* відбувається в межах прототипно зорганізованих, фреймово стабілізованих кластерів, де актуалізація рольових сценаріїв корелює з офіційними покликаннями та кількісною конкретизацією. Експресивні заголовки, поєднані з авторитетними джерелами та візуальними компонентами, «керують» читацькими інтерпретаціями, що є маркером персуазії в кризовому контексті. Гендерний вимір підтверджено практикою вживання фемінітивів і тематизацією жіночої участі у фронтових і парафронтових ролях. На рівні концептів миру й війни простежено взаємодію паремійних кліше з аналітичними оцінками, що задає межі прийнятної інтерпретації події в публічному просторі.

Комунікативно-прагматична частина засвідчує ефективність узгодженого комплексу стратегій, які взаємодіють з експресивними формулами, зооморфною метафорикою, емоційно-валентною лексикою та синтаксичними інтенсифікаторами (окличність, паралелізм, анафора, спонукальні конструкції, акумулятивний синтаксис). Інтегративна конфігурація стратегійного потенціалу $SP=f(Sid+Sdel+Sleg+Sctr+Sper+Sarg+Sdis)$ виконує роль операційного каркаса, де композиційна функція f акумулює внески параметрів і реалізує їхнє взаємопосилення чи послаблення. Зооморфні метафори постають як механізм іншування та швидкої категоризації «свій / чужий»: корпус фіксує регулярні номінації та заголовкові конструкції з функцією сатирично-оцінного маркування й мобілізації. Паралельні фрагменти підтверджують інструментальність зоометафор як засобів дегуманізації об'єкта критики й акцентуації атрибутів «загрози / підступності». Експресивність і надмірна емоційність у сучасному газетному дискурсі підсилюють упливовий потенціал тропіки та взаємодіють із національно-культурною маркованістю образів. Вагомим чинником персуазивності стала мультимодальна інтеграція: поєднання вербального компонента з інфографікою, фотознімками, мемами та карикатурами формує афективно-аксіологічний вектор перцепції, розгортає перлокутивне поле повідомлення й суттєво підсилює переконувальний ефект. Меми швидко конденсують й апробують оцінні сенси (розважальна, інформаційна, критична, інтерактивна, ідентифікаційна функції), а карикатури забезпечують сатирично-критичне осмислення політичної реальності, закріплюючи оцінні стереотипи в друкованому форматі.

Газетний дискурс воєнного періоду нормалізує паремійні формули як інструменти когнітивної економії та культурної пам'яті; медичний і військовий сублексикони, перенесені в новинний регістр, забезпечують евіденційність і точність опису; гендерний ресурс розширює агентність через активне вживання фемінітивів та наративів жіночої участі у війні; зооморфні метафори, меми й карикатури уможливають швидке іншування (дискурсний механізм конструювання та підтримання опозиції «ми / вони», за якого суб'єкт комунікації семіотично індексує «іншого» як відмінного, небезпечного, девіантного чи морально зниженого, тим самим нормуючи кордони спільноти, легітимуючи оцінки й дії та спрямовуючи інтерпретацію подій) та мобілізацію, акумулюючи оцінні смисли в стислих візуально-вербальних форматах.

Укладений «Словник неологізмів воєнного періоду» інвентаризує дериваційні моделі (афіксація, словоскладання, абрєвіація, контамінація, калькування), семантичні поля (тактика й озброєння, безпека цивільних, гуманітарний вимір, інформаційна війна, гендерні ролі) та прагматичне маркування (іронія, евфемізація, пейоративність), репрезентуючи типові контексти функціонування. Експліковані результати фіксують мовно-стилістичний і когнітивно-прагматичний контури воєнного газетного дискурсу: від інвентаризації неологічного шару до опису інтертекстуальних механізмів й експресивних стратегій, що структурують семантичний простір сучасної України.

Здобуті результати корелюють із соціокогнітивною парадигмою стратегійного медіапланування, за якою перлокутивна ефективність комунікації залежить від когнітивних настанов, ціннісних орієнтацій, ідеологічних диспозицій і контекстних змінних адресата; це забезпечує таргетування й персоналізацію аргументації та підвищує її релевантність для диференційованих читацьких сегментів.

Перспективу подальших наукових студій убачаємо в удокладненні корпусно-орієнтованого аналізу, спрямованого на експлікацію динамічних параметрів мовної еволюції в поствоєнному дискурсі, у поглибленому зіставленні вербальних і візуально-семіотичних кодів репрезентації воєнної дійсності, а також в удосконаленні інтердисциплінарної методології, що поєднує когнітивну лінгвістику, комунікативну прагматику, медіалінгвістику та дискурсологію. Окремий вектор подальших досліджень пов'язуємо з операціоналізацією стратегійного потенціалу дискурсу в компаративних міжмовних і міжкультурних студіях, розширенні аналітичного інструментарію для виявлення аксіологічних трансформацій, інтенційних зсувів і перлокутивних ефектів, а також з апробацією запропонованого підходу в межах корпусної, комп'ютерної та прикладної лінгвістики задля розроблення моделей автоматизованого аналізу медійних текстів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці в періодичних виданнях, що входять до бази даних Web of Science та / або Scopus

1. Maslova Y., Ulianova V. Etiquette of Online Education and Upbringing of Students during the Pandemic: Practical Recommendations. *Inequality, Informational Warfare, Fakes and Self-Regulation in Education and Upbringing of Youth. Youth Voice Journal*. 2023. Vol. III. P. 46–56. ISBN (ONLINE): 978-1-911634-80-5. URL : <https://www.rj4allpublications.com/product/etiquette-of-online-education>.
2. Maslova Y., Ulianova V. The Impact of Martial Law in Ukraine on the Motivation for Studying Among Students at Universities. *Youth Voice Journal*. 2024. Vol. 14. Spec. Issue 3. P. 129–139. ISBN (ONLINE): 978-1-911634-82-9. URL : <https://www.rj4allpublications.com/product/martial-law-ukraine-motivation-students/>.
3. Kurbatova T., Maslova Y., Nastenka S., Savytska L., Romanchuk S. The interplay of language and thought in shaping organizational cognition: Insights from cognitive and neurolinguistics. *International Journal of Organizational Leadership*. 2025. Vol. 14. First Special Issue. P. 679–688. <https://doi.org/10.33844/ijol.2025.60509>.
4. Maslova Y. Інтертекстуальність у газетному українськомовному дискурсі воєнного періоду: когнітивно-прагматичний вимір. *Slavistica Vilnensis*. 2025. Vol. 70. No 1. P. 127–142. [https://doi.org/10.15388/SlavViln.2025.70\(1\).9](https://doi.org/10.15388/SlavViln.2025.70(1).9).

Розділ у колективній монографії

5. Маслова Ю. П. Роль гендерних стереотипів у розбудові громадянського суспільства (на прикладі сучасних українських ЗМІ). *Розвиток громадянського суспільства в Україні: минуле, сучасність, перспективи* : колективна монографія / за заг. ред. О. М. Руденко, С. В. Штурхецького. Острог : Вид-во НаУОА, 2014. С. 278–297. (Серія «Громадянське суспільство». Вип. 7).

Наукові праці у фахових виданнях України

6. Маслова Ю. П. Проблема трактування дискурсу в сучасній лінгвістиці. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. Острог : Видво НаУ «Острозька академія», 2012. Вип. 31. С. 67–70.

7. Маслова Ю. П. Формування й тиражування гендерних стереотипів у соціумі (на прикладі сучасних українськомовних ЗМІ). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. Острог : Видво НаУ «Острозька академія», 2013. Вип. 40. С. 81–87.

8. Маслова Ю. П. Специфіка найменувань осіб жіночої й чоловічої статі та категорія роду в газетних текстах. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. Острог : Вид-во НаУ «Острозька академія», 2014. Вип. 50. С. 83–86.

9. Маслова Ю. П. Особливості розвитку гендерних лінгвістичних досліджень в Україні й закордоном. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. Острог : Вид-во НаУ «Острозька академія», 2015. Вип. 57. С. 100–105.

10. Маслова Ю. П. Риторика сучасного газетного українськомовного дискурсу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. Острог : Видво НаУ «Острозька академія», 2022. Вип. 14(82). С. 31–37. DOI: 10.25264/2519-2558-2022-14(82)-31-37

11. Маслова Ю. П. Елоквенція концептів «чоловік» і «жінка» в газетних заголовках українськомовних видань сучасного десятиліття. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУ «Острозька академія», 2022. Вип. 16(84). С. 33–38. DOI: 10.25264/2519-2558-2022-16(84)-33-38

12. Маслова Ю. П. Вербалізація концептів війна, мир, жінка, чоловік у газетному дискурсі України у воєнний період. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУ «Острозька академія», 2023. Вип. 17(85). С. 71–77. DOI: 10.25264/2519-2558-2023-17(85)-71-77

13. Маслова Ю. П. Персуазивність газетного дискурсу сучасної України воєнного періоду. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУ «Острозька академія», 2023. Вип. 18(86). С. 33–36. DOI: 10.25264/2519-2558-2023-18(86)-33-36

14. Маслова Ю. П. Репрезентація зооморфної метафори в сучасному газетному українськомовному дискурсі воєнного періоду. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 60, т. 3. С. 108–115. DOI: 10.24919/2308-4863/60-3-16

15. Маслова Ю. П. Мовні засоби вираження емоцій на позначення ворога в газетному дискурсі України воєнного періоду. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 61, т. 2. С. 163–169. DOI: 10.24919/2308-4863/61-2-27

16. Maslova Y., Maslova D., Ulianova V. Linguistic and Communicative Aspect of Social Networks: Mechanisms of Mutual Influence. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 65, т. 2. С. 181–188. DOI: 10.24919/2308-4863/65-2-25

17. Маслова Ю. П. Експресивність як домінуюча ознака сучасного газетного дискурсу України воєнного періоду. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 67, т. 2. С. 226–230. DOI: 10.24919/2308-4863/67-2-32

18. Маслова Ю. П. Образ жінки в сучасному газетному дискурсі України воєнного періоду. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУ «Острозька академія», 2024. Вип. 21(89). С. 134–138. DOI: 10.25264/2519-2558-2024-21(89)-134-138

19. Маслова Ю. П. Застосування методу «шести капелюхів» Едварда де Боно в дослідженні репрезентації чоловічих образів у медіа (у період повномасштабного вторгнення російської федерації). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2024. Вип. 22(90). С. 12–16. DOI: 10.25264/2519-2558-2024-22(90)-12-16

20. Маслова Ю. П. Експлікація військової термінології в газетному українськомовному дискурсі воєнного періоду. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2024. Вип. 23(91). С. 27–32. DOI: 10.25264/2519-2558-2024-23(91)-27-32

21. Maslova Y., Ulianova V. Newspaper discourse as linguistic and cognitive modelling of the language world picture. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2024. Вип. 74, т. 1. С. 294–301. DOI: 10.24919/2308-4863/74-1-42

22. Маслова Ю. П. Функційно-стилістичні й комунікативні особливості українськомовного газетного тексту воєнного періоду. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2024. Вип. 24(92). С. 50–53. DOI: 10.25264/2519-2558-2024-24(92)-50-53

23. Маслова Ю. П. Фреймова картографія війни: когнітивно-прагматичні моделі медійного дискурсу України : рец. на кн. *Досвід війни. Медійно-дискурсивний простір сучасної України* / за ред. С. Романюк. Варшава: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2024. *Українська мова*. 2025. № 3. С. 129–134. URL: <http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0001622942>

Наукові праці в періодичних виданнях інших держав

24. Borodavko Nataliya, Maslova Yuliya, Zukow Walery. Linguistic and pragmatic features speech of politicians on the political talk shows: gender aspects (on the example performances of Yulia Tymoshenko and Arseniy Yatsenyuk on the political talk show „Shuster Live”). *Journal of Education, Health and Sport*. 2016; 6 (5): 349-368. eISSN 2391-8306. DOI <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.53160>

25. Borodavko Natalia, Maslova Yuliya, Zukow Walery. Hidden intentions broadcasting Ukrainian politicians on political talk shows (for example, speeches by Iryna Gerashchenko, Anatoliy Grytsenko, Yulia Tymoshenko and Arseniy Yatsenyuk on the political talk-show "Shuster Live"). *Journal of Education, Health and Sport*. 2016;6(7):319-335. eISSN 2391-8306. DOI <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.57922>

26. Dushko Xrystyna, Maslova Yuliya, Zukow Walery. Representation of gender stereotypes in artistic literature. *Journal of Education, Health and Sport*. 2016; 6 (5): 329-340. eISSN 2391-8306. <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.53127>

27. Maslova Y., Zukow W. Gender Concepts and Gender Stereotypes in a Linguistic Picture of the World. *Journal of Education, Health and Sport*. 2017. 7(8). P. 1241–1257. eISSN 2391-8306. <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.1042203>.

28. Tokova N., Maslova Y., Zukow W. Problem of gender culture in contemporary academic discourse. *Journal of Education, Health and Sport*. 2018. 8(3). P. 104–115. eISSN 2391-8306. <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.1187184>.

29. Novak V., Maslova Yu., Zukow W. Gender Policy in Ukraine: Features of Legislative Practice. *Pedagogy and Psychology of Sport*. 2020. Vol. 6. No 1. P. 18–23. <https://doi.org/10.12775/PPS.2020.06.01.002>.

30. Kraichynska O., Maslova Yu. Academic migration and its influence on the social development of countries (on the example of the National University «Ostroh Academy»). *Pedagogy and Psychology of Sport*. 2020. № 6(4). P. 138–150. DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/PPS.2020.06.04.013>

31. Viyalyuk N., Maslova Yu. Sexism in the Advertising Discourse of Ukraine: Analysis of “Jinsovik” and “El Paso” Advertising. *Pedagogy and Psychology of Sport*. 2020. Vol. 11. No 4. P. 127–137. <https://doi.org/10.12775/PPS.2020.06.04.012>.

32. Kraichynska O., Maslova Yu. Sexism in the Political Discourse of Ukraine. *Pedagogy and Psychology of Sport*. 2020. Vol. 11. No 4. P. 118–126. <https://doi.org/10.12775/PPS.2020.06.04.011>.

33. Khodachuk Ya., Maslova Yu. Gender Stereotypes in the Information Picture of the World (on the Example of Ukraine and Poland). *Journal of Education, Health and Sport*. 2021. Vol. 11. No 6. P. 28–36. <https://doi.org/10.12775/JEHS.2021.11.06.003>.

34. Khodachuk Y., Maslova Yu. Sexism in the Advertising Discourse of Ukraine. *Journal of Education, Health and Sport*. 2021. Vol. 11. No 11. P. 207–213. <https://doi.org/10.12775/JEHS.2021.11.11.020>.

35. Aksonova O., Maslova Yu. Establishment of Gender Management in the Management Sphere. *Journal of Education, Health and Sport*. 2021. Vol. 11. No 12. P. 11–23. <https://doi.org/10.12775/JEHS.2021.11.12.001>.

Наукові праці апробаційного характеру

36. Маслова Ю. П. Концептосфера гендерного дискурсу ЗМІ. *Нова інформаційна ситуація та тенденції альтернативного розвитку ЗМК в Україні: матеріали наукової конференції* (м. Острого, 26 січня 2012 р.). Острого : Вид-во НаУ «Острозька академія», 2012. С. 57–69.

37. Маслова Ю. П. Особливості конструювання стереотипних/нестереотипних образів чоловіка та жінки у ЗМІ (Features of designing stereotypical/non-stereotypical images of men and women in the media). *Гендерна проблематика та антропологічні горизонти: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Острого, 16–17 березня 2012 р.). Острого : Вид-во НаУ «Острозька академія», 2012. С. 85–96.

38. Маслова Ю. П. Пареміологічні одиниці в сучасному газетному дискурсі України воєнного періоду: прагматичний ефект. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острого : Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 17(85). С. 298–302. DOI: 10.25264/2519-2558-2023-17(85)-298-302

39. Маслова Ю. П. Функційні особливості воєнних неологізмів у газетному дискурсі сучасної України. *Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття: матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Одеса, 11–13 вересня 2024 р.) / за заг. ред. В. Г. Спрінсяна ; ред. кол. : Г. О. Оборський, В. Г.

Спрінсян, О. В. Шевченко [та ін.]; відп. за вип. О. В. Лаврик, О. О. Татакі. Одеса, 2024. С. 254–259.

40. Маслова Ю. П. Репрезентація медичної терміної лексики у газетному дискурсі воєнного періоду. *Лінгвістичні студії молодих дослідників* : збірник наукових праць (матеріали конференції, присвяченої пам'яті професора Каленика Шульжука та професорки Галини Вокальчук). Рівне : РДГУ, 2025. Вип. 14. С. 98–110.

41. Маслова Ю. П. Воєнний газетний дискурс у семіотичному вимірі репрезентації соціальної дійсності. *Українська мова в сучасному науковому вимірі*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (до 90-ліття від дня народження доктора філологічних наук, професора, члена-кореспондента НАН України І. Р. Вихованця) (м. Луцьк, 9–10 жовтня 2025 р.) / відп. ред. Н. М. Костусяк, Т. Є. Масицька. Луцьк : ФОП Мажула Ю. М., 2025. С. 159–163.

42. Маслова Ю. П. Меми як інструмент конструювання медійної інтерпретації в умовах війни: прагматичний і лінгвокогнітивний вимір. *Міжнародні тенденції та перспективи розвитку в освіті та науці в умовах глобалізації* : збірник тез наукових доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 100-річчю від дня народження академіка Степана Дем'янчука (м. Рівне, 13 листопада 2025 р.) / редкол. : В. Є. Луців [та ін.]. Рівне : МEGУ ім. акад. С. Дем'янчука, 2025. Ч. II. С. 39–43. DOI 10.5281/zenodo.17485982.

АНОТАЦІЯ

Маслова Ю. П. Лінгвокогнітивні й комунікативно-прагматичні виміри українськомовного газетного дискурсу воєнного періоду. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук зі спеціальності 10.02.01 – українська мова. – Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, 2026; Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Дрогобич, 2026.

Актуальність дослідження лінгвокогнітивних і комунікативно-прагматичних параметрів українськомовного газетного дискурсу воєнного періоду зумовлена потребою ґрунтовного осмислення того, як медійне мовлення в кризовій ситуації конструє та інтенсифікує суспільні ментальні моделі війни, інкорпорує когнітивні фрейми й ілокутивно спрямовані стратегії персуазії в динамічну мультикомпонентну семіодискурсну систему. У межах теоретико-методологічного підґрунтя дискурс інтерпретовано як процесуальну діяльність, що перебуває у зв'язку із ситуативно-комунікативними чинниками, віддзеркалює мовну картину світу й актуалізує прагматичний потенціал газетних текстів через взаємодію наративних, стилістичних й інтертекстуальних маркерів. Лексико-генетичний аналіз виявив дериваційні та семантичні механізми експлікації *військової та медичної лексики*, активізацію *неологічних одиниць* (укладено словник неологізмів воєнного періоду), когнітивно-прагматичні характеристики *воєнного сленгу та трансформованих фразеологізмів*, що зумовлюють високий експресивно-оцінний потенціал дискурсу. У концептуальному блоці простежено вербалізацію базових концептів *війна, мир, жінка, чоловік*, які постають прототипно зорганізованими й фреймово стабілізованими кластерами з опозиціями «агресія / оборона», «жертва / героїзм», «стійкість / відновлення» та «справедливість / безпека», актуалізованими в заголовковій елоквенції та текстових сегментах через фемінітиви, бінарні маркери «свій / чужий»,

модально-евіденційні формули та оцінні колокації, завдяки чому інституціалізовано розширені рольові репертуари, збалансовано аксіологічну шкалу та сформовано керовану інтерпретацію медіанаративу. Науково новим є верифікований опис гендерних зрушень воєнного періоду: на корпусному матеріалі експліковано розширення жіночої агентности та соціальних ролей (*військова, медикія / парамедикія, волонтерка, танкістка, снайперка, офіцерка, солдатка*) і відповідне переформатування чоловічих образів у бік поліфонійних сценаріїв відповідальности, компетентности та дипломатійности; нормування фемінітивів і їхню стилістичну маркованість в офіційно-публіцистичному реєстрі; заголовкову елоквенцію як механізм гендерного позиціонування (*пряма мова, інтенсифікатори, опозиція «свій / чужий»*); а також методологічне нововведення – застосування «шести капелюхів» Е. де Боно для аналітичної стратифікації чоловічих образів у воєнних медіанаративах. У тематичному полі мобілізації та правопорядку ключовою одиницею постає лексема *ухлянт*, що в публіцистиці виконує пейоративну функцію, персоніфікуючи провину, активуючи моральні межі оцінки й усталюючи прогнозовані сполучення на зразок *виявили / затримали ухлянтів, полювання на ухлянтів, схеми для ухлянтів, відповідальність ухлянтів, ухлянти за кордоном* та ін. Комунікативно-прагматична частина дослідження репрезентує ефективність узгодженого комплексу стратегій, зреалізованих через *експресеми, паремійні формули, зооморфні метафори й емоційні лексеми*, які квантифікують образ ворога та регулюють емоційне реагування реципієнта, а модально-евіденційні рамки, пресупозиційна компресія та деагентивні пасиви формують режим відповідальности й підсилюють директивний компонент висловлення. Інтегративна функційна модель стратегійного потенціалу $SP=f(Sid+Sdel+Sleg+Sctr+Sper+Sarg+Sdis)$ виконує роль операційного каркаса: композиційна функція f акумулює внески параметрів і допускає їхнє взаємопосилення чи послаблення. Типові індикатори: дійктичні маркери «ми / вони» Sid , негативно конотовані номінації агресора $Sdel$, політично-правова термінологіка й апеляції до міжнародного права $Sleg$, бінарні опозиції $Sctr$, наративи героїв і локалізація досвіду $Sper$, причиново-наслідкові зв'язки та верифіковані дані $Sarg$, спростувальні формули й фактчекінг $Sdis$. Синтаксис постає мультиплікатором параметрів (анафора й паралелізм підсилюють Sid і $Sctr$; імператив та окличні речення – мобілізаційний вектор $Sarg$; акумулятивність – доказовість $Sdis$). Синергічне поєднання вербального компонента з візуально-семіотичними тригерами (*інфографікою, фотозображеннями, мемами й карикатурами*) формує афективно-аксіологічний вектор читацької перцепції та істотно підсилює персуазивність медіаповідомлень. Мультимодальна інтеграція заголовка, текстового масиву й візуально-знакових елементів забезпечує інтермодальну когезію та перлокутивну ефективність, пришвидшуючи категоризацію «свій / чужий» і консолідує оцінні матриці. Наукова новизна полягає в комплексному синтезі когнітивної семантики, критичного дискурсу-аналізу та візуальної семіотики для багатоаспектного опису газетного дискурсу війни, у запропонованій класифікації воєнних лексичних інновацій за дериваційними та прагматичними параметрами, а також у розробленій концептуальній моделі дискурсних стратегій персуазії, що інтегрує вербальні й невербальні коди. Результати емпіричного аналізу засвідчують високу кореляцію між інтенсивністю вербалізації когнітивних фреймів і ступенем експресивно-оцінного навантаження тексту, що підтверджує здатність газетного дискурсу оперативно адаптувати лінгвістичний і семіотичний репертуар до екстремальних комунікативних умов. Висновки демонструють системну взаємодію лексичних інновацій із прагматичними стратегіями мобілізації, легітимації та солідаризації, а також зумовлюють емоційний вплив візуально-знакових елементів на процеси когнітивної інтерпретації та аксіологічного оцінювання реципієнтів. З'ясовано, що синергічне використання вербальних і невербальних кодів забезпечує підвищення персуазивної ефективности повідомлень, сприяє формуванню колективної

конструкції реальності й оптимізує комунікативну стабільність у кризових суспільних ситуаціях. Інноваційність дисертації детермінована інтегральною методикою, що поєднує когнітивно-семантичне моделювання, ілюктивно-прагматичне розшарування та мультикодову семіотичну експлікацію у формалізованому аналізі корпусу воєнного газетного дискурсу. Така семіодискурсна гетероглосія індукує колективні ментальні репрезентації війни й оптимізує механізми перлюктивного впливу, задаючи новий вектор для подальших когнітивно-прагматичних студій кризових медіакомунікацій.

Ключові слова: газетний дискурс; медіа; мова медіа; військова лексика; інформаційна війна; публіцистика; експресивні засоби; комунікативно-прагматичний вплив; лексико-семантичне поле; фрейм; концептуальна метафора; інтертекстуальність; персуазивність; перлюктивний ефект.

SUMMARY

Maslova, Yu. P. *Linguo-Cognitive and Communicative-Pragmatic Dimensions of Ukrainian-Language Wartime Newspaper Discourse.* – *A qualification research work, manuscript.* Dissertation for the degree of **Doctor of Philological Sciences** in specialty **10.02.01 – Ukrainian Language.** – Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, 2026; Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University, Drohobych, 2026.

The study of the linguo-cognitive and communicative-pragmatic parameters of Ukrainian-language newspaper discourse during wartime is warranted by the need to elucidate how, under crisis, media language constructs and intensifies societal mental models of war by integrating cognitive frames and illocutionarily oriented strategies of persuasion into a dynamic, multicomponent semiotic-discursive system; within this theoretical–methodological stance, discourse is treated as a processual activity conditioned by situational–communicative factors, reflecting a linguistic worldview and actualizing the pragmatic potential of newspaper texts through the interaction of narrative, stylistic, and intertextual markers. A lexicogenetic analysis reveals derivational and semantic mechanisms behind the explication of military and medical terminology, the activation of neological units (a glossary of wartime neologisms has been compiled), and the cognitive-pragmatic profile of wartime slang and transformed phraseologisms, all of which sustain a high expressive–evaluative load; in the conceptual domain, we trace the verbalization of core concepts – war, peace, woman, man – organized as prototypical, frame-stabilized clusters structured by the oppositions “aggression/ defence,” “victim/heroism,” “resilience/recovery,” and “justice/security,” and activated in headline rhetoric and textual segments via feminatives (feminine gender forms), “us/them” binarities, modal-evidential formulas, and evaluative collocations, thereby institutionalizing expanded role repertoires, rebalancing axiological scales, and steering the interpretation of media narratives. Corpus evidence substantiates wartime gender shifts: the expansion of female agency and roles (servicewoman; female medic/ paramedic; volunteer; tank operator; sniper; officer; soldier) accompanied by a reframing of male images toward polyphonic scenarios of responsibility, competence, and diplomatic agency; the institutionalization of feminatives and their stylistic markedness in the official–publicistic register; and the use of headline rhetoric as a mechanism of gender positioning (direct speech, intensifiers, “us/them” opposition); methodologically, we introduce Edward de Bono’s “Six Thinking Hats” to stratify male images in wartime media narratives. In the thematic field of mobilization and law-and-order, a key lexical unit is the pejorative *ukhyljant* (ухилянт) ‘draft evader’, which personifies blame and activates moral-

evaluation frames, consolidating predictable collocations such as *detected/apprehended draft evaders*, *round-ups of draft evaders*, *schemes for evaders*, *liability of evaders*, and *evaders abroad*. The communicative-pragmatic component demonstrates the effectiveness of a coordinated set of strategies realized through expressives, paremiological formulas, zoomorphic metaphors, and emotionally valenced lexis that quantify the enemy image and regulate affective responses; concurrently, modal–evidential framing, presuppositional compression, and de-agentive passives configure regimes of accountability and strengthen the directive force of utterances. The strategic model is conceptualized as an integrative functional representation of strategic potential $SP = f(Sid + Sdel + Sleg + Sctr + Sper + Sarg + Sdis)$ – serves as an operational scaffold: the compositional function f aggregates parameter contributions and permits their mutual amplification or attenuation; typical indicators include deictic “we/they” markers (Sid), negatively connoted designations of the aggressor (Sdel), politico-legal terminology and appeals to international law (Sleg), binary oppositions (Sctr), hero narratives and focalization of experience (Sper), causal linkers and verified data (Sarg), and refutational formulas and fact-checking (Sdis), while syntax functions as a multiplier (anaphora and parallelism reinforce Sid and Sctr; imperatives and exclamatives drive the mobilizational vector of Sarg; cumulative syntax heightens the evidential force of Sdis). The synergistic integration of verbal components with visual-semiotic triggers (infographics, photographs, memes, cartoons) shapes the affective–axiological vector of reception and substantially enhances persuasiveness; multimodal coupling of headlines, body text, and visual-sign elements secures cross-modal cohesion and perlocutionary efficacy, accelerating “us/them” categorization and consolidating evaluative matrices. The study’s originality lies in synthesizing cognitive semantics, critical discourse analysis, and visual semiotics for a multi-aspect account of wartime newspaper discourse; proposing a taxonomy of lexical innovations by derivational and pragmatic parameters; and developing a conceptual model of persuasive strategies that integrates verbal and non-verbal codes; empirically, we show a strong correlation between the intensity of frame verbalization and the degree of expressive–evaluative load, evidencing the discourse’s capacity to adapt its linguistic and semiotic repertoire to extreme communicative conditions and to orchestrate the interaction of lexical innovation with strategies of mobilization, legitimation, and solidarization, while demonstrating the determined impact of visual signifiers on cognitive interpretation and axiological evaluation; consequently, the synergistic use of verbal and non-verbal codes increases persuasive effectiveness, supports the collective construction of reality, and optimizes communicative stability in crisis, with the integrated methodology – combining cognitive-semantic modelling, illocutionary-pragmatic stratification, and multi-code semiotic explication in a formalized corpus analysis – yielding a semiodiscursive heteroglossia that induces collective mental representations of war and optimizes perlocutionary mechanisms, thereby setting a new agenda for cognitive-pragmatic studies of crisis mediated communication.

Keywords: newspaper discourse; media; language of media; military vocabulary; information war; publicistics; expressive means; communicative-pragmatic impact; lexico-semantic field; frame; conceptual metaphor; intertextuality; persuasiveness; perlocutionary effect.